

Studenter i erhvervsuddannelserne

En undersøgelse af gymnasiale dimittenders valg og veje gennem uddannelsessystemet

Studenter i erhvervsuddannelserne

En undersøgelse af gymnasiale dimittenders valg
og veje gennem uddannelsessystemet

2013

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Studenter i erhvervsuddannelserne

© 2013 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-708-3

Foto: Søren Svendsen

Indhold

Forord	5
1 Resume	7
2 Undersøgelsens formål og metode	11
2.1 Formål	12
2.2 Design og metode	12
2.3 Projektgruppen	15
2.4 Rapportens opbygning	16
3 Hvor er studenterne fire år senere?	17
3.1 Studenternes uddannelsesmæssige status efter fire år	17
3.2 De tre hovedgrupper	19
3.3 Karakteristik af studenter, der fortsætter på en erhvervsuddannelse	25
4 Uddannelsesvalg efter grundskolen	31
4.1 Det første store valg	32
4.2 Et ønske om at bevare muligheder og udskyde valget	34
4.3 Gymnasiet som det naturlige valg	36
4.4 Valget mellem forskellige typer gymnasiale uddannelser	43
4.5 Sammenfatning	44
5 Vejen til en erhvervsuddannelse	47
5.1 At nå frem til et valg	48
5.2 Et professionsvalg og ikke et uddannelsesvalg	52
5.3 En praktisk tilgang til uddannelse	53
5.4 Sammenfatning	56

6	Uddannelsesvalgene set på tværs	59
6.1	Et valg for livet eller et valg for nu	59
6.2	Erhvervsuddannelsen ses ikke som endemålet	60
6.3	Ville vælge gymnasiet igen	62
7	Sammenfatning og perspektiver	67
7.1	Undersøgelsens resultater	67
7.2	Nogle perspektiver i forlængelse af undersøgelsen	68
Appendiks		
Appendiks A:	Projektbeskrivelse	71
Appendiks B:	Undersøgelsens metode	75

Forord

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) fremlægger i denne rapport resultaterne af en undersøgelse af studenternes valg og veje gennem uddannelsessystemet – med særligt fokus på den gruppe, der vælger at tage en erhvervsuddannelse efter deres gymnasiale eksamen. I undersøgelsen er der lagt vægt både på at følge en studenterårgang gennem fire år ved hjælp af registerdata og på at belyse de unges egne overvejelser om deres valg og veje i uddannelsessystemet.

Vi håber, at den viden, undersøgelsen har tilvejebragt, kan bidrage til den løbende debat om indretningen af ungdomsuddannelsessystemet og arbejdsdelingen mellem de forskellige typer af ungdomsuddannelser.

Agi Csonka
Direktør for EVA

1 Resume

Flere og flere unge fortsætter på en gymnasial uddannelse efter grundskolen, men ikke alle bruger deres gymnasiale uddannelse i overensstemmelse med dens formål, nemlig som afsæt til at tage en videregående uddannelse. Nogle studenter kommer ikke i gang med en uddannelse efter gymnasiet, mens andre fortsætter på en erhvervsuddannelse.

Denne rapport fremlægger viden om gruppen af studenter, der fortsætter på en erhvervsuddannelse og dermed tager to ungdomsuddannelser. Centrale spørgsmål i undersøgelsen er, hvad der kendetegner denne gruppe unge, hvordan deres uddannelsesforløb ser ud, hvilke bevæggrunde de har for at vælge hhv. en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse, og i det hele taget hvilke tanker og forestillinger om uddannelse der findes hos denne specifikke gruppe af studenter.

Undersøgelsen ser nærmere på studenterårgang 2007 og følger deres forløb i en årrække efter gymnasiet. Undersøgelsen bygger på forskellige typer af data: registerdata, der placerer den specifikke gruppe af unge i et større billede af en hel studenterårgang, spørgeskemadata, der belyser, hvilke forhold der har betydning for de unges uddannelsesmæssige valg og veje, og endelig interviewdata, der bidrager med dybtgående viden om de unges oplevelser og erfaringer relateret til det at træffe uddannelsesvalg.

Tre veje efter gymnasiet

73 % af studenterårgang 2007 var på undersøgelsestidspunktet i 2011 i gang med eller havde allerede gennemført en videregående uddannelse. Næsten ni ud af ti i denne gruppe var på undersøgelsestidspunktet stadig i gang med en videregående uddannelse, mens den sidste tiendedel allerede havde afsluttet en videregående uddannelse uden at være startet på en ny.

15 % af studenterårgang 2007 var ikke i gang med og havde heller ikke gennemført en videregående uddannelse eller en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet. Omkring tre fjerdedele af disse studenter er i beskæftigelse fire år efter, at de dimiterede fra gymnasiet, mens knap en fjerdedel enten er arbejdsløse eller midlertidigt eller permanent uden for arbejdsstyrken.

13 % af studenterårgang 2007 var i gang med eller havde allerede gennemført en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet. Knapt to femtedele (39 %) i denne gruppe var i gang, mens godt tre femtedele (61 %) allerede var færdige med en erhvervsuddannelse fire år efter, at de dimitterede fra gymnasiet. De merkantile uddannelser er topscorer blandt de personer, der allerede har gennemført en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet, mens de tekniske uddannelser også er et udbredt valg blandt de personer, der først senere vælger en erhvervsuddannelse.

Hvem vælger hvilken vej?

Tilbøjeligheden til at fortsætte på en erhvervsuddannelse er forskellig fra den ene gymnasiale uddannelse til den anden. Hhx og stx har hhv. den største og den mindste andel af dimittender, der fortsætter på en erhvervsuddannelse. På disse uddannelser fortsatte hhv. 31 % og 6 % af dimittenderne fra 2007 på en erhvervsuddannelse. Hf og htx placerer sig imellem de to yderpoler med hhv. 14 % og 13 %, der fortsatte på en erhvervsuddannelse.

Forældrenes uddannelsesniveau spiller en rolle for, hvorvidt studenterne fortsætter på en videregående uddannelse eller en erhvervsuddannelse eller ikke kommer i gang med uddannelse efter gymnasiet. Det er mindre almindeligt, at studenter med forældre med en mellemlang eller lang videregående uddannelse fortsætter på en erhvervsuddannelse efter gymnasiet – sammenlignet med fx studenter med forældre med grundskolen som højeste fuldførte uddannelse.

Der er også en sammenhæng mellem karaktergennemsnittet og de videre uddannelsesforløb. Andelen af karakterer under 8 (efter 13-skalaen) er mere end dobbelt så stor blandt de studenter, der fortsætter på en erhvervsuddannelse, i forhold til den tilsvarende andel blandt de studenter, der fortsætter på videregående uddannelse.

Tilbøjeligheden til at fortsætte på en erhvervsuddannelse efter gymnasiet kan desuden antages at hænge sammen med urbaniseringsgraden og uddannelsestraditionerne i de områder, dimittenderne stammer fra. På studenterårgang 2007 fortsatte 14 % af dimittenderne fra land- og byområder med færre end 999 indbyggere på en erhvervsuddannelse, mens det tilsvarende tal blandt dimittenderne fra hovedstadsområdet ligger på 9 %.

Det første uddannelsesvalg opleves skælsættende

De unge, der blev interviewet i forbindelse med undersøgelsen, har en oplevelse af, at de med deres valg af uddannelse efter grundskolen grundlæggende vælger retning og indhold for resten af livet, hvilket mange ikke føler sig enten klar til eller villige til. At vælge gymnasiet ses som en måde, hvorpå man dels kan udskyde et valg af, hvad man vil være, og dermed hvilken uddannelse man skal vælge, og dels kan holde alle muligheder åbne. Begge dele virker attraktivt og be-

tryggende for de unge, der oplever, at de bliver bedt om at "vælge rigtigt" meget tidligt. Deres strategi i denne situation er at vælge gymnasiet, da dette ikke indskrænker deres muligheder og så at sige minimerer de konsekvenser, de oplever, er forbundet med valget.

Gymnasiet ses som det naturlige valg

Valget af en gymnasial uddannelse forekommer at være en naturlig forlængelse af grundskolen for mange unge. For nogle har valget af gymnasiet virket så naturligt, at deres overvejelser udelukkende drejede sig om, hvilken gymnasial uddannelse det skulle være, og ikke, om de skulle vælge gymnasiet. Især blandt dem, der valgte htx eller hhx, har ønsket om særlige fag eller særlige arbejds- og undervisningsformer spillet en rolle.

Typisk har de betydningsfulde voksne omkring de unge anbefalet de bogligt dygtige elever at tage en gymnasial uddannelse, og desuden oplever mange unge, at det "ligger i luften", at gymnasiet er det naturlige og fornuftige uddannelsesvalg. Udsagnene i interviewene indikerer, at grundskolen fortrinsvis skoler eleverne til gymnasiet. Erhvervsuddannelsernes rygte og manglende ungdomsmiljø samt vennernes uddannelsesvalg spiller også en rolle i beslutningsprocessen.

At vælge en profession, hvor man arbejder praktisk

De unge, der er i fokus i denne undersøgelse, har valgt at fortsætte på en erhvervsuddannelse, efter at de har fået deres studentertitel. En kortere eller længere beslutningsproces leder frem til dette valg. Her fremhæver de unge de praktiske erfaringer, de har gjort sig på arbejdsmarkedet og eventuelt i forsvaret, som forhold, der spiller en rolle for dem i deres valg af en erhvervsuddannelse. Også overvejelser relateret til det at være en del af en familie indgår i deres overvejelser, når de træffer uddannelsesvalg.

Det er desuden kendetegnende for de unges oplevelse af deres erhvervsuddannelsesvalg, at de oplever, at de vælger en profession. At vejen dertil går gennem en erhvervsuddannelse, betyder mindre. Uddannelsens status og rygte, som spillede en rolle, da de skulle vælge uddannelse efter grundskolen, ser også ud til at have mindre betydning på dette tidspunkt. Til gengæld har erhvervsuddannelsens praktiske tilgang til læring og uddannelse og det, at man arbejder konkret med at skabe et produkt, betydning for nogle unge. For denne gruppe er erhvervsuddannelsen et aktivt tilvalg, efter at de i deres tidligere skolegang har savnet et praktisk element.

Unge ser ikke erhvervsuddannelsen som endemålet

De unge oplevede uddannelsesvalget efter grundskolen som skælsættende, idet de følte, at konsekvenserne af valget rakte langt ind i deres fremtid. Denne oplevelse har ændret sig, når de unge efter gymnasiet endnu engang vælger uddannelse. Nu ser de ikke erhvervsuddannelsesvalget som et valg for livet, hvor der grundlæggende vælges retning eller spor, men snarere som et valg for den nærmeste fremtid, hvor der tages en beslutning om enkelte skridt på vejen. Dette hæn-

ger sammen med, at de unge ikke nødvendigvis ser erhvervsuddannelsen som endemålet. Tværtimod har mere end halvdelen af de unge i spørgeskemaundersøgelsen planer om at læse videre, og erhvervsuddannelsen kan dermed for nogle fungere som et springbræt til videre uddannelse.

I de unges overvejelser om at vælge en erhvervsuddannelse efter gymnasiet fylder også tanker om, hvorvidt det vil være spild ikke at "bruge gymnasiet". Hermed menes, om man bør vælge en videregående uddannelse, når man nu har "adgangsbilletten" i hus. Det er imidlertid fælles for de unge, at lysten til et bestemt fag vægter højere. Det er også fælles for dem, at det at have brugt to eller tre år på en gymnasial uddannelse ikke ses som spildt. De oplever nemlig, at det, de tager med sig fra gymnasiet, også er meningsfuldt og brugbart, når man går erhvervsuddannelsesvejen. Derfor angiver de unge typisk, at de ville vælge en gymnasial uddannelse igen, hvis de skulle starte forfra og vælge på ny.

2 Undersøgelsens formål og metode

Ungdomsuddannelserne i Danmark er opdelt i to tydeligt adskilte hovedspor – erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser. De to hovedspor har forskellige formål. Erhvervsuddannelserne sigter først og fremmest mod at forberede de unge til arbejdsmarkedet og give dem erhvervskompetence, mens de gymnasiale uddannelser først og fremmest sigter mod at give de unge studiekompetence og forberede dem til en videregående uddannelse.

Gennem de senere år er det blevet stadig mere almindeligt, at de unge fortsætter på en gymnasial uddannelse efter grundskolen. I perioden fra 2001 til 2013 er andelen af afgangselever, der søger en gymnasial uddannelse efter grundskolen, steget fra 59 % til 74 %, mens andelen, som ønsker at fortsætte i en erhvervsuddannelse, er faldet fra 32 % til 19 %, viser de seneste tal fra Ministeriet for Børn og Undervisning.

En del studenter¹ bruger imidlertid ikke deres gymnasiale uddannelse som afsæt til at tage en videregående uddannelse. Nogle studenter kommer slet ikke i gang med en uddannelse efter gymnasiet, mens andre vælger at fortsætte i en erhvervsuddannelse. Sidstnævnte gruppe tager altså en ungdomsuddannelse ekstra i stedet for at tage en videregående uddannelse, som de gymnasiale uddannelser ellers sigter mod.

Denne undersøgelse fokuserer netop på gruppen af studenter, der ikke bruger deres gymnasiale uddannelse i overensstemmelse med dens studieforbereende formål, men i stedet opnår erhvervskompetence ved at fortsætte på en erhvervsuddannelse. Hvad karakteriserer denne gruppe af studenter? Hvordan ser deres uddannelsesmæssige veje ud? Og hvorfor vælger de, som de gør?

¹ I denne rapport bruges ordet "student" som en fælles betegnelse for personer, der har gennemført en gymnasial uddannelse (stx, hhx, htx eller hf).

2.1 Formål

Undersøgelsen skal tilvejebringe viden dels om de forhold, der har betydning for studenternes uddannelsesvalg og -forløb, dels om de tanker og forestillinger om uddannelse, der findes blandt gruppen af studenter, som vælger at tage både en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse.

Undersøgelsen belyser følgende spørgsmål:

- Hvad kendetegner gruppen af studenter, der vælger at tage en erhvervsuddannelse efter gymnasiet, og hvordan adskiller denne gruppe sig fra de studenter, der enten fortsætter på en videregående uddannelse eller slet ikke fortsætter med at uddanne sig?
- Hvad kendetegner uddannelsesforløbene for de studenter, der efterfølgende går erhvervsuddannelsesvejen?
- Hvilke bevæggrunde har de studenter, der fortsætter på en erhvervsuddannelse, for deres valg af hhv. en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse, og hvilke forhold oplever de som betydningsfulde for disse valg?

2.2 Design og metode

Undersøgelsen fokuserer på studenterne fra 2007, idet de tilgængelige data dermed giver mulighed for at følge deres forløb i fire år og tre måneder efter deres gymnasiale eksamen.

Undersøgelsen bygger på både kvantitative og kvalitative datakilder. Følgende elementer indgår:

- Registerundersøgelse baseret på data leveret af Danmarks Statistik
- Spørgeskemaundersøgelse blandt studenter fra 2007, der per oktober 2011 er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse
- Interviewundersøgelse med udvalgte studenter fra spørgeskemaundersøgelsen.

De enkelte datakilder samt undersøgelsens analysestrategi beskrives i det følgende.

Registerundersøgelsen

På baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik beskriver vi, hvilke uddannelsesforløb studenterne fra 2007 er i gang med eller har bag sig.

De registerbaserede analyser bidrager også med viden om, hvad der på en række variable kendetegner den gruppe af studenter, der har valgt at fortsætte i en erhvervsuddannelse, sammenlignet med de studenter, der tager en videregående uddannelse, og dem, der fire år senere ikke er i gang med og ikke har gennemført en uddannelse efter gymnasiet.

Beskrivelsen af de studenter, der går erhvervsuddannelsesvejen, er foretaget ud fra følgende variable:

- Baggrundsvariable som køn, etnicitet, forældres uddannelsesbaggrund og geografisk placering
- Variable vedrørende gymnasieforløbet, fx typen af gymnasial uddannelse og karaktergennemsnit
- Variable vedrørende forløbet efter studentereksamen, fx tidspunkt for påbegyndelse af efterfølgende uddannelse samt antal og type af påbegyndte uddannelser.

Spørgeskemaundersøgelsen

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført for EVA af Danmarks Statistik som en repræsentativ undersøgelse blandt studenter, der efterfølgende har valgt at påbegynde en erhvervsuddannelse, dvs. at spørgeskemaundersøgelsen er gennemført blandt en undergruppe af den samlede studenterårgang fra 2007. Formålet med spørgeskemaundersøgelsen er at tilvejebringe viden om, hvilke forhold der typisk har betydning for disse unges uddannelsesvalg, og hvordan de selv vurderer deres uddannelsesmæssige valg og veje.

I analysen af spørgeskemadata er besvarelsene blevet vægtet. Danmarks Statistik har udarbejdet vægtene, der reducerer konsekvenserne af bortfaldet under dataindsamlingen til spørgeskemaundersøgelsen. En mere udførlig beskrivelse af vægtningen og betydningen for tolkningen af spørgeskemabesvarelsene findes i appendiks B.

Spørgeskemaundersøgelsen afdækker respondenternes egne opfattelser og vurderinger af deres:

- Valg af hhv. en gymnasial uddannelse og erhvervsuddannelsen
- Grad af afklarethed mht. uddannelsesvalg
- Trivsel og oplevelse af det faglige indhold hhv. i grundskolen og på den gymnasiale uddannelse.

Interviewundersøgelsen

Den kvalitative del af undersøgelsen består dels af 20 semistrukturerede telefoninterview med udvalgte studenter, der er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse, dels af 5 dybtgående 'face to face'-interview, der har en mere eksplorativ form, ligeledes med studenter, der er gået erhvervsuddannelsesvejen.

Interviewene giver mulighed for nærmere at belyse de forskellige typer af rationaler, der er i spil hos disse unge, når de vælger uddannelse. I interviewene bliver de blandt andet bedt om at se tilbage på deres samlede forløb fra afslutningen af grundskolen, typisk som 16-årige, frem til in-

interviewtidspunktet, hvor de typisk er omkring 24 år gamle. Interviewene giver derfor mulighed for at afdække de interviewedes overordnede perspektiver på uddannelse og uddannelsesvalg på en måde, der supplerer og uddyber indsigterne fra spørgeskemaundersøgelsen.

Telefoninterviewene bidrager især med viden om studenternes specifikke valg og veje gennem uddannelsessystemet og deres bevæggrunde for at have truffet netop disse valg.

Som supplement til telefoninterviewene bidrager 'face to face'-interviewene med yderligere og mere dybtgående viden om studenternes oplevelser i forbindelse med beslutningsprocessen og deres vurdering af betydningsfulde forhold og begivenheder, der undervejs har spillet en rolle for dem i deres valg af uddannelse. 'Face to face'-interviewene bidrager desuden med en mere nuanceret viden om studenternes overordnede perspektiver på uddannelse og deres syn på værdien af at have både en gymnasial og en erhvervsfaglig uddannelse.

Studenterne i interviewundersøgelsen er udvalgt på baggrund af data fra spørgeskemaundersøgelsen. Dimittender fra alle fire gymnasiale uddannelser og fra forskellige dele af landet indgår, og de mest søgte erhvervsuddannelser blandt studenterne er repræsenteret for dermed at sikre størst mulig variation i perspektiver på uddannelse.

Overordnet tilgang til undersøgelsens genstandsfelt

Den gruppe af studenter, der efter deres gymnasiale uddannelse fortsætter på en erhvervsuddannelse og dermed tager to ungdomsuddannelser, har typisk været genstand for undersøgelser, der på forskellig vis fokuserer på, hvor meget ekstra tid de enkelte studenter bruger på at tage to ungdomsuddannelser, eller hvor meget det koster, når denne gruppe begiver sig ud på en længere, og til tider snørklet, vej igennem uddannelsessystemet.

I denne undersøgelse lægger vi vægt på at inddrage de unges egne vurderinger og refleksioner. Det betyder, at vi ikke på forhånd har taget stilling til, hvilke uddannelsesforløb der kan siges at være udtryk for lige veje eller omveje. På forhånd har vi heller ikke lagt os fast på, at et af uddannelsesvalgene må være "forkert" – forstået på den måde, at hvis man tager en erhvervsuddannelse, skulle man ikke have gået i gymnasiet først, og hvis man tager en gymnasial uddannelse, "burde" man fortsætte på en videregående uddannelse. Undersøgelsen er i stedet tilrettelagt med fokus på at forstå, hvad der kendetegner denne specifikke gruppe af studenter, deres uddannelsesforløb og de overvejelser, de gør sig i relation til det at vælge uddannelse. Undersøgelsen lægger netop vægt på at se denne gruppe studenter som meningsskabende og intentionelle unge, der gør, som de gør, fordi det giver mening for dem. Både valget af dataindsamlingsmetoder og måden, vi har analyseret data på, har derfor været kendetegnet ved at give plads til studenternes egne vurderinger og beskrivelser af deres uddannelsesvalg, beslutningsprocesserne og de betydningsfulde forhold, der knytter sig til deres valg. Dermed får vi en viden om de unges

valg og veje, som er vigtig at have med i det fortsatte arbejde med at udvikle og indrette uddannelsessystemet.

Det er et overordnet perspektiv i undersøgelsen, at studenternes overgang til en erhvervsuddannelse ikke ses som noget isoleret og som noget, der udelukkende "hører til" i tiden efter deres studentereksamen. Der bliver tværtimod lagt vægt på at se deres overgang til en erhvervsuddannelse i et større perspektiv, der også omfatter deres erfaringer fra deres tid i gymnasiet og deres tidligere overvejelser og valg, mens de gik i udkolingen i grundskolen.

Registerdata om studenterne er brugt i analysen af, hvilke forskellige videre veje i uddannelsessystemet studenterne fra 2007 vælger at begive sig ud på, og til at give en karakteristik af den gruppe af studenter, der vælger at fortsætte på en erhvervsuddannelse, sammenlignet med andre studentergrupper. Analysen af registerdata skal altså placere gruppen af studenter, der tager en erhvervsuddannelse, i et større billede af en hel studenterårgang. På hvilke måder og i hvilket omfang adskiller de sig fra de studenter, som enten fortsætter på en videregående uddannelse, eller som slet ikke fortsætter på en uddannelse efter gymnasiet?

Data fra spørgeskemaundersøgelsen og fra de kvalitative interview er anvendt i analysen af, hvilke overvejelser og bevæggrunde der ligger bag studenternes uddannelsesvalg og selve beslutningsprocessen. Vi har gennemgået interviewmaterialet og data fra spørgeskemaundersøgelsen og noteret en række centrale hovedtemaer, fx "gymnasiet som det naturlige valg", "behovet for udskydelse af uddannelsesvalg" og "ønsket om en praktisk tilgang til læring og uddannelse". For hvert hovedtema har vi herefter nærlæst data for at identificere mønstre, holdninger og temaer og for at analysere, hvordan disse mønstre eventuelt ændres undervejs i de unges uddannelsesforløb.

2.3 Projektgruppen

Undersøgelsen er gennemført af en projektgruppe på EVA. Projektgruppen har det faglige og metodiske ansvar for rapportens analyser og vurderinger. Projektgruppen består af:

- Specialkonsulent Bo Söderberg (projektleder)
- Evalueringskonsulent Thea Nørgaard Dupont
- Metodekonsulent Thomas Hem Pedersen
- Metodekonsulent Jonathan Hermansen
- Metodemedarbejder Lea Høxbroe Jeppesen
- Evalueringsmedarbejder Sara Christensen.

2.4 Rapportens opbygning

Udover resumeet og denne indledning indeholder rapporten fem kapitler.

Kapitel 3 tegner et overordnet billede af de uddannelsesmæssige veje, som studenterne fra 2007 begiver sig ud på efter deres gymnasiale eksamen. På baggrund af registerdata beskriver kapitlet også, hvad der særligt kendetegner de studenter, der fortsætter i en erhvervsuddannelse, og på hvilken måde og i hvilket omfang de adskiller sig fra de grupper af studenter, som enten tager en videregående uddannelse eller slet ikke kommer i gang med en uddannelse efter gymnasiet.

Kapitel 4 og kapitel 5 bygger på data fra spørgeskemaundersøgelsen og de kvalitative interview. Kapitlerne går i dybden med studenternes begrundelser for at vælge en gymnasial uddannelse efter grundskolen og deres vej til en erhvervsuddannelse efter deres studentereksamen. Kapitlerne beskriver desuden de unges oplevelser i forbindelse med de to forskellige uddannelsesvalg. Kapitel 6 samler de unges overordnede og tværgående refleksioner over uddannelse og uddannelsesvalg på tværs af de to valg.

Kapitel 7 sammenfatter undersøgelsens resultater og fremlægger en række overvejelser og perspektiver til den fortsatte debat om de unges valg og veje gennem uddannelsessystemet og de udfordringer, som det danske ungdomsuddannelsessystem står overfor.

I appendiks A findes projektbeskrivelsen for undersøgelsen, og i appendiks B findes en nærmere redegørelse for undersøgelsens metode, herunder en redegørelse for populationsafgrænsning og udvælgelse af respondenter og informanter. En tilhørende tabelrapport, der findes på EVA's hjemmeside (www.eva.dk), indeholder frekvenstabeller, der præsenterer de kvantitative data fra registerundersøgelsen og spørgeskemaundersøgelsen.

3 Hvor er studenterne fire år senere?

Dette kapitel bygger på registerdata fra Danmarks Statistik om studenterårgang 2007, dvs. de personer, der afsluttede en gymnasial uddannelse i 2007².

I kapitlet er årgangen opdelt i tre hovedgrupper efter deres uddannelsesmæssige status i efteråret 2011:

- Studenter i videregående uddannelse, dvs. studenter, der er i gang med eller allerede har gennemført en videregående uddannelse
- Studenter i en erhvervsuddannelse, dvs. studenter, der er i gang med eller allerede har gennemført en erhvervsuddannelse
- Studenter, der hverken er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse eller en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet.

Kapitlet indledes med en oversigt over, hvordan årgangen fordeler sig på de tre hovedgrupper. Dernæst beskriver kapitlet de tre hovedgrupper mere indgående. Til sidst analyserer kapitlet, hvad der på en række forskellige variable kendetegner de studenter, der vælger at fortsætte på en erhvervsuddannelse, sammenlignet med de studenter, der fortsætter på en videregående uddannelse, og de studenter, der ikke kommer i gang med en uddannelse. Kapitlet viser med andre ord, både hvor mange der vælger de forskellige videre veje i uddannelsessystemet, og hvem der vælger hvilke veje.

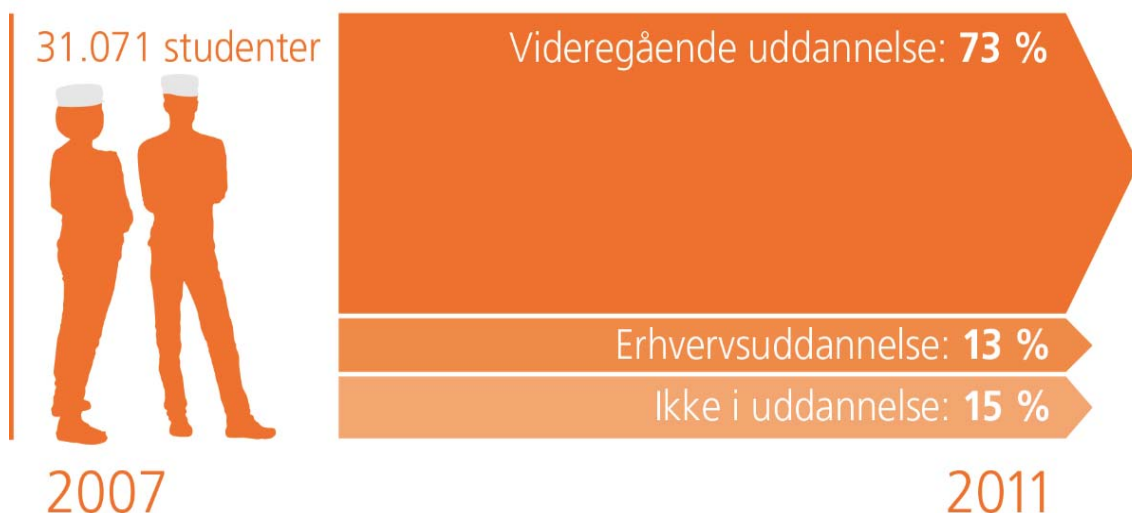
3.1 Studenternes uddannelsesmæssige status efter fire år

Et centralt formål for de gymnasiale uddannelser er ifølge bekendtgørelserne at forberede eleverne/kursisterne til videregående uddannelse. Det er imidlertid ikke alle studenter, der bruger deres

² Det registerbaserede datamateriale viser den uddannelsesmæssige status for studenterne opgjort 1. oktober 2011, dvs. fire år og tre måneder efter at de afsluttede gymnasiet. Materialet giver samtidig mulighed for at belyse træk i de uddannelsesmæssige forløb frem til undersøgelsestidspunktet, dvs. statusstidspunktet 1. oktober 2011.

gymnasiale uddannelse i overensstemmelse med dette formål. En del af studenterne tager i stedet en erhvervsuddannelse, dvs. endnu en ungdomsuddannelse, mens en anden del slet ikke kommer i gang med en uddannelse efter deres studentereksamen.

Registerundersøgelsen tager den uddannelsesmæssige puls på studenterårgang 2007 i oktober 2011 og kan derved tegne et øjebliksbillede af årgangens placering, fire år og tre måneder efter at den gik ud af gymnasiet. Øjebliksbilledet af den uddannelsesmæssige status for årgang 2007 per oktober 2011 viser følgende fordeling på tre hovedgrupper, når andelen afrundes til hele tal³:

Som ovenstående grafik illustrerer, var 22.631 personer – svarende til 73 % – i gang med eller havde allerede gennemført en videregående uddannelse. 3.909 personer – svarende til 13 % – var i gang med eller havde allerede gennemført en erhvervsuddannelse. Og 4.531 personer – svarende til 15 % – var ikke i gang med uddannelse og havde heller ikke gennemført en erhvervsuddannelse eller en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet.

³ Antallet af gymnasiale dimittender i 2007 udgjorde 31.695 personer. I denne undersøgelse ses dog bort fra dimittender fra studenterkurser og hf-enkeltfag og personer med en international studentereksamen (IB) samt generelt alle dimittender på årgangen, der var ældre end 22 år. Undersøgelsen omfatter derfor i alt 31.071 personer.

Øjebliksbilledet fra 2011 af årgang 2007 viser altså, at knap tre fjerdedele af studenterne fortsætter på en videregående uddannelse, mens godt en fjerdedel ikke har brugt deres studentereksamen til videregående uddannelse. Knap hver syvende student fortsætter således på en erhvervsuddannelse, og knap hver sjette student er ikke kommet i gang med yderligere uddannelse efter gymnasiet. Det er vigtigt at fastholde, at der er tale om et øjebliksbillede. Vi kan således ikke vide, hvordan tallene vil udvikle sig efterfølgende. Vi kan fx ikke vide, hvor mange af de igangværende studenter der faktisk gennemfører den uddannelse, de er i gang med, eller hvor mange af dem, der ikke er kommet i gang med uddannelse, der kommer i gang med en uddannelse på et senere tidspunkt.

Tilbøjeligheden til at fortsætte på en erhvervsuddannelse er forskellig fra den ene gymnasiale uddannelse til den anden. Hhx og stx har hhv. den største og den mindste andel af studenter, der fortsætter på en erhvervsuddannelse. På disse uddannelser fortsatte hhv. 31 % og 6 % af dimittenderne fra 2007 på en erhvervsuddannelse. Hf og htx placerer sig imellem de to yderpoler med hhv. 14 % og 13 % af dimittenderne, der fortsatte på en erhvervsuddannelse.

Når der ses på andelen af dimittender, der ikke kommer i gang med en uddannelse, topper hf. 23 % af hf-dimittenderne fra 2007 er ikke kommet i gang med uddannelse fire år efter deres eksamen. De tilsvarende tal for hhx ligger på 16 %, mens 13 % af studenterne fra htx og stx ikke er kommet i gang med en uddannelse fire år efter deres eksamen.

3.2 De tre hovedgrupper

I dette afsnit beskrives de tre hovedgrupper nærmere.

Gruppen i videregående uddannelse

73 % af studenterne fra 2007 var enten i gang med at tage en videregående uddannelse eller havde allerede gennemført en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet i oktober 2011.

Tabel 1 viser, hvordan denne gruppe fordeler sig hhv. på dem, der var i gang med en videregående uddannelse uden endnu at have afsluttet en sådan uddannelse, og på dem, der allerede havde gennemført en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet. Det fremgår, at størstedelen, nemlig 65 %, var i gang uden endnu at have afsluttet en videregående uddannelse, mens 35 % allerede havde gennemført en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet. Af sidstnævnte gruppe var to tredjedele (svarende til 24 %) i gang med en ny videregående uddannelse – enten fordi de havde gennemført en kort videregående uddannelse og derefter var fortsat på en anden videregående uddannelse, eller – måske mere sandsynligt – fordi de var gået

i gang med en overbygningsuddannelse efter at have afsluttet en bacheloruddannelse, jf. tabel 2 nedenfor.

Sammenfattende kan man altså sige, at tæt på ni ud af ti (89 %) af de studenter, der havde valgt videregående uddannelse efter deres studentereksamen, stadig var i gang med en sådan uddannelse på undersøgelsestidspunktet, mens de sidste 11 % allerede havde afsluttet en videregående uddannelse uden at være gået i gang med en ny på undersøgelsestidspunktet.

Tabel 1
Status per oktober 2011 for de studenter fra 2007-årgangen, der var i gang med eller allerede havde gennemført en videregående uddannelse

	Antal	Procent
Personer, der var i gang med en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet uden tidligere at have gennemført en uddannelse efter deres gymnasiale eksamen	14.605	65 %
Personer, der havde gennemført en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet	8.026	35 %
I alt	22.631	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

Note: Udover grupperne i tabellen findes også studenter, som er i gang med en videregående uddannelse efter en erhvervsuddannelse (376 personer), og studenter, som er i gang med en erhvervsuddannelse efter en videregående uddannelse (146 personer). Begge disse grupper tæller med i gruppen af studenter, der fortsætter på en erhvervsuddannelse, jf. tabel 3 nedenfor.

Af de personer, der var i gang med en videregående uddannelse, var størstedelen i gang med en universitetsuddannelse (52 %). Det fremgår af nedenstående tabel, der viser, hvordan gruppen af studenter, der fortsætter på en videregående uddannelse, fordelte sig på typer af uddannelse på undersøgelsestidspunktet.

Tabel 2
Fordeling på uddannelsestyper i 2011 for de studenter fra 2007-årgangen, der fortsatte på en videregående uddannelse

	Antal	Procent
Kort videregående uddannelse	1.000	4 %
Mellemlang videregående uddannelse	7.540	33 %
Universitetsbacheloruddannelse	6.715	30 %
Kandidatuddannelse	4.958	22 %
Ikke i gang med uddannelse på undersøgelsestidspunktet, dvs. personer, der <i>havde gennemført</i> en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet uden at være i gang med en ny	2.418	11 %
I alt	22.631	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

Gruppen i erhvervsuddannelse

13 % af studenterne fra 2007 var på undersøgelsestidspunktet i gang med eller havde allerede gennemført en erhvervsuddannelse.

Tabel 3 viser, hvor mange der på undersøgelsestidspunktet hhv. var i gang med eller allerede havde afsluttet en erhvervsuddannelse. Det fremgår, at 61 % af de studenter, der fortsatte på en erhvervsuddannelse, allerede havde gennemført den valgte uddannelse på undersøgelsestidspunktet. Meget få heraf er efterfølgende i gang med endnu en erhvervsuddannelse, mens en del flere efterfølgende er i gang med en videregående uddannelse. For nogle af disse studenter fungerer erhvervsuddannelsen altså som et springbræt til videregående uddannelse.

Tabellen viser også, at 39 % er i gang med deres erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet. Størstedelen heraf har ikke tidligere gennemført andre uddannelser, mens 4 % har en videregående uddannelse, og 1 % har en anden erhvervsuddannelse med i bagagen.

Tabel 3**Status per oktober 2011 for de studenter fra 2007-årgangen, der var i gang med eller allerede havde gennemført en erhvervsuddannelse**

	Antal	Procent
Personer, der var i gang med en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet uden tidligere at have gennemført en uddannelse efter deres gymnasiale eksamen	1.332	34 %
Personer, der var i gang med en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet efter tidligere at have gennemført en erhvervsuddannelse	52	1 %
Personer, der var i gang med en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet efter tidligere at have gennemført en videregående uddannelse	146	4 %
Personer, der havde gennemført en erhvervsuddannelse, og som ikke er i gang med nogen uddannelse på undersøgelsestidspunktet	2.003	51 %
Personer, der havde gennemført en erhvervsuddannelse, og som på undersøgelsestidspunktet er i gang med en videregående uddannelse	376	10 %
I alt	3.909	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

For de studenter, der tager både en erhvervsuddannelse og en videregående uddannelse, gælder – uanset rækkefølgen af uddannelserne – at størstedelen af disse studenter uddanner sig indenfor det merkantile område. I det hele taget er uddannelserne indenfor dette område populære

blandt de studenter, der fortsætter på en erhvervsuddannelse. Tabel 4 nedenfor viser, at uddannelser rettet mod handels- og kontorområderne er den absolutte topscorer med 84 % af de personer, der allerede har gennemført en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet.

Tabel 4
Top 5 blandt de erhvervsuddannelsesområder, indenfor hvilke studenter fra årgang 2007 havde gennemført en uddannelse per oktober 2011

	Antal	Procent
Handel og kontor	2.047	84 %
Sundhed	93	4 %
Bygge og anlæg	77	3 %
Jordbrug og fiskeri	43	2 %
Jern og metal	38	2 %

Kilde: Danmarks Statistik

Blandt de personer, der stadig var i gang med en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet, var der ligeledes mange, der var i gang med en uddannelse indenfor det merkantile område. Men i denne gruppe fylder uddannelser indenfor de tekniske områder mere, jf. tabel 5 nedenfor. Tallene i tabel 4 og 5 indikerer, at de personer, der fortsætter forholdsvis hurtigt på en erhvervsuddannelse efter deres gymnasiale uddannelse, typisk vælger en merkantil uddannelse, mens de tekniske erhvervsuddannelser er et mere udbredt valg blandt de personer, der vælger at påbegynde en erhvervsuddannelse senere. Tallene må imidlertid også antages at hænge sammen med det forhold, at studenter kan gennemføre en merkantil erhvervsuddannelse i løbet af forholdsvis kort tid.

Tabel 5
Fordeling af studenter fra 2007-årgangen, der var i gang med en erhvervsuddannelse i 2011, på forskellige erhvervsuddannelsesområder

	Antal	Procent
Tekniske uddannelser	768	50 %
Merkantile uddannelser	662	44 %
Sosu-uddannelser	100	6 %
I alt	1.530	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

Gruppen, der ikke er i gang med uddannelse

15 % af studenterne fra 2007 havde på undersøgelsestidspunktet ikke gennemført yderligere uddannelse efter deres gymnasiale uddannelse og var heller ikke i gang med det. Det udelukker imidlertid ikke, at nogle af disse studenter har været optaget på en eller flere uddannelser i løbet af de fire år.

Tabel 6 viser, hvor mange fra denne gruppe der i en periode har været optaget på en uddannelse, efter at de blev studenter, samt hvor mange uddannelser de har været optaget på. Det fremgår af tabellen, at knap fire ud af ti i denne gruppe (svarende til 38 %) på et tidspunkt har været optaget på en uddannelse uden at gennemføre eller stadig være i gang. Heraf havde de 23 % endda været optaget på uddannelser flere gange i løbet af de fire år. Tæt på to tredjedele af denne gruppe (62 %) havde til gengæld aldrig været optaget på en uddannelse efter deres gymnasiale eksamen.

Tabel 6

Fordeling af studenter fra årgang 2007, der hverken var i gang med eller havde gennemført en uddannelse på undersøgelsestidspunktet, fordelt på hvor mange gange de har været optaget på en uddannelse efter deres gymnasiale eksamen

	Antal	Procent
0 gange	2.794	62 %
1 gang	718	16 %
2 gange	586	13 %
3 eller flere gange	433	10 %
I alt	4.531	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

Tabel 7 viser de senest tilgængelige tal vedrørende den socioøkonomiske status for gruppen af studenter, der på undersøgelsestidspunktet ikke var fortsat i uddannelse. Som det fremgår, er godt tre fjerdedele (77 %) af disse studenter i beskæftigelse, mens knap en fjerdedel (23 %) enten er arbejdsløse eller midlertidigt eller permanent uden for arbejdsstyrken (fx hjemmegående, modtagere af syge- eller barseldagpenge, førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere).

Tabel 7
Fordeling på socioøkonomisk status 2010 for studenter fra årgang 2007, der ikke er fortsat i uddannelse efter gymnasiet

	Antal	Procent
Arbejdsløs	57	1 %
Beskæftiget	3.498	77 %
Ikke i arbejdsstyrken	976	22 %
I alt	4.531	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

3.3 Karakteristik af studenter, der fortsætter på en erhvervsuddannelse

De registerbaserede data anvendes i det følgende til at beskrive, hvad der kendetegner de studenter, der vælger at gå erhvervsuddannelsesvejen, sammenlignet med den gruppe af studenter, der fortsætter på en videregående uddannelse, og den gruppe, der ikke fortsætter på en uddannelse efter gymnasiet.

Afsnittet er opdelt i forskellige underafsnit, der vedrører både baggrundsvariable som køn, etnicitet, forældres uddannelsesbaggrund og bopæl og variable som karaktergennemsnit fra gymnasiet.

Baggrundsvariable

Køn

Tabel 8 viser, at kønnet ikke synes at have betydning for, hvorvidt en student fortsætter på en erhvervsuddannelse efter gymnasiet. Kønnet har til gengæld væsentligt større betydning for, hvorvidt en student fortsætter i uddannelsessystemet. Blandt dimittenderne fra 2007 var andelen af mændene, der ikke var fortsat på en uddannelse fire år senere, halvanden gang så stor som den tilsvarende andel blandt kvinderne.

Tabel 8
Kryds mellem køn og dimittendgruppe (N = 31.033)

	Kvinde	Mand
Gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet	13 %	13 %
Gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet	75 %	70 %
Gruppen af gymnasiale dimittender, der hverken er i gang med eller har gennemført en uddannelse på undersøgelsestidspunktet	12 %	18 %
I alt	100 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

Etnicitet

Det fremgår af tabel 9, at 8 % af studenterne med indvandrerbaggrund var i gang med eller allerede havde gennemført en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet, mens det tilsvarende tal for etniske danskere lå på 13 %. Tilbøjeligheden til at fortsætte på en erhvervsuddannelse blandt dimittender med indvandrerbaggrund er således mindre end blandt de øvrige dimittender. Til gengæld er andelen, der ikke er kommet i gang med uddannelse efter studentereksamen, større blandt studenter med indvandrerbaggrund end blandt etnisk danske studenter. Det kan tilføjes, at indvandrere og efterkommere udgjorde 8 % af samtlige studenter, der afsluttede en gymnasial uddannelse i 2007.

Tabel 9
Kryds mellem etnicitet og dimittendgruppe (N = 31.033)

	Etnisk dansker	Indvandrere/efterkommer af indvandrere
Gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet	13 %	8 %
Gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet	73 %	73 %
Gruppen af gymnasiale dimittender, der hverken er i gang med eller har gennemført en uddannelse på undersøgelsestidspunktet	14 %	19 %
I alt	100 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

Forældres uddannelsesniveau

Tabel 10 viser, at forældrenes uddannelsesniveau spiller en rolle for, hvorvidt studenterne fortsætter på en videregående uddannelse eller en erhvervsuddannelse eller ikke kommer i gang med en uddannelse efter gymnasiet. Det er således mindre almindeligt, at studenter med forældre med en mellemlang eller lang videregående uddannelse fortsætter på en erhvervsuddannelse efter gymnasiet – i sammenligning med fx studenter med forældre med grundskolen som højeste fuldførte uddannelse.

Tabellen viser endvidere, at en relativt stor del (19 %) af studenterne med forældre med en erhvervsuddannelse eller en kort videregående uddannelse som højeste uddannelse fortsætter på en erhvervsuddannelse.

Tabel 10
Kryds mellem forældrenes højeste fuldførte uddannelse og dimittendgruppe
(N = 30.713)

	Grundskole	Gymnasial uddannelse	Kort videregående og erhvervsfaglig uddannelse	Mellemlang og lang videregående uddannelse
Gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet	19 %	9 %	19 %	7 %
Gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet	61 %	71 %	66 %	80 %
Gruppen af gymnasiale dimittender, der hverken er i gang med eller har gennemført en uddannelse på undersøgelsestidspunktet	20 %	20 %	15 %	13 %
I alt	100 %	100 %	100 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

Bopæl

Tabel 11 viser, at tilbøjeligheden til at fortsætte på en erhvervsuddannelse efter gymnasiet kan antages at hænge sammen med urbaniseringsgraden i de områder, dimittenderne stammer fra. 14 % af dimittenderne fra land- og byområder med færre end 999 indbyggere fortsatte således

på en erhvervsuddannelse, mens det tilsvarende tal blandt dimittenderne fra hovedstadsområdet ligger på 9 %. Urbaniseringsgraden og de uddannelsestraditioner, der knytter sig til forskellige urbaniseringsgrader, kan således antages at have betydning for de uddannelsesveje, de unge følger. Det kan bemærkes, at andelen af studenter, der ikke er kommet i gang med en uddannelse efter deres eksamen, er betydeligt mindre blandt dimittender fra de tyndt befolkede områder end blandt dimittender fra hovedstadsområdet.

Tabel 11
Kryds mellem bopæl i 2007 og dimittendgruppe (N = 11.428)

	Byer/landområder med 999 indbyggere eller derunder	Hovedstadsområdet
Gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet	14 %	9 %
Gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet	72 %	73 %
Gruppen af gymnasiale dimittender, der hverken er i gang med eller har gennemført en uddannelse på undersøgelsestidspunktet	13 %	18 %
I alt	100 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

Karaktergennemsnit

Tabel 12 nedenfor viser sammenhængen mellem karakterfordeling og uddannelsesvalg efter studentereksamen for stx'ere, hhx'ere og htx'ere, der stadig fik karakterer efter 13-skalaen i 2007 (mens hf'erne, som går på en toårig uddannelse, fik karakterer efter 7-trinsskalaen allerede i 2007).

Tabellen viser, at karakterniveauet har betydning. Tæt på otte ud af ti studenter (78 %), der valgte erhvervsuddannelsesvejen, havde gennemsnit på eller under 8,0. Det tilsvarende tal blandt studenter, der valgte en videregående uddannelse, ligger på knap fire ud af ti (37 %). Det er bemærkelsesværdigt, at de studenter, der ikke kom i gang med en uddannelse, fordeler sig nogenlunde ligeligt på de forskellige karakterintervaller, dog således at de høje karakterer fylder forholdsvis lidt.

Tabel 12
Kryds mellem karakterfordeling på 13-skalaen og dimittendgruppen
(N = 27.021)

	Under 7	7,01-8,00	8,01-9,00	Over 9,01	I alt
Gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet	25 %	43 %	26 %	6 %	100 %
Gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet	9 %	28 %	36 %	28 %	100 %
Gruppen af gymnasiale dimittender, der hverken er i gang med eller har gennemført en uddannelse på undersøgelsestidspunktet	25 %	37 %	24 %	13 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

Note: Antal dækker over dimittender, der har afsluttet hhx, htx eller stx i 2007.

4 Uddannelsesvalg efter grundskolen

Med udgangspunkt i de unges egne oplevelser og erfaringer går dette kapitel i dybden med deres perspektiver med det uddannelsesvalg, de traf efter grundskolen, nemlig valget af en gymnasial uddannelse. Kapitlet bygger på data fra spørgeskemaundersøgelsen og fra de kvalitative interview blandt de studenter fra 2007, der var i gang med eller allerede havde gennemført en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet i oktober 2011. Data fra spørgeskemaundersøgelsen bruges til at vise omfanget eller udbredelsen af bestemte typer af overvejelser, mens data fra interviewene bruges til at nuancere og uddybe centrale spørgsmål om, hvordan de unge oplevede at træffe uddannelsesrelaterede valg på dette tidspunkt i deres liv, hvad der kendetegnede deres beslutningsproces, og hvilke overvejelser de gjorde sig i forbindelse med valget.

Kapitlet viser overordnet, at de unge meget ofte oplever og italesætter valget af de gymnasiale uddannelser som noget naturligt, uanset om de har en forventning om at fortsætte på en videregående uddannelse eller ej. For nogle virkede valget naturligt i den forstand, at "det altid har ligget i kortene, at gymnasiet er det rigtige". Valget kan endda virke så naturligt, at det næsten ikke har krævet overvejelser fra de unges side. For andre har beslutningsprocessen i højere grad været krævende. Enten fordi de var i tvivl, eller fordi de fandt det skræmmende at skulle tage en beslutning, som de oplever rækker langt ind i deres fremtid. Fælles for de unge er, at de på mange måder har en oplevelse af de gymnasiale uddannelser som en forlængelse af grundskolen og som et oplagt første skridt på deres videre vej gennem uddannelsessystemet.

Uanset om valget har krævet mange overvejelser eller ej, fremhæver de unge, at en gymnasial uddannelse både opleves som en mulighed for at udskyde et mere endeligt uddannelses- og professionsvalg, og at det er det valg, der holder mulighederne åbne. Netop dette virker betryggende, når man er usikker på, hvad man vil være, og dermed også på, hvilken uddannelse man skal vælge.

Endelig viser kapitlet, at de unge har en oplevelse af, at især deres lærere i grundskolen har spillet en rolle for dem i deres beslutningsproces.

4.1 Det første store valg

I slutningen af grundskolen står afgangseleverne overfor at skulle træffe et vigtigt uddannelsesrelateret valg. Op gennem skoletiden har det med en af de unges ord "givet sig selv", eftersom skolen "altid startede igen efter sommerferien, uden at man skulle vælge noget særligt". Mere eller mindre pludseligt er der ikke noget, der længere er givet, og de unge oplever at skulle forholde sig meget aktivt til deres fremtid. I den forbindelse synes især to forhold at have fyldt meget i beslutningsprocessen, nemlig 1) oplevelsen af at skulle træffe et valg for resten af livet og 2) betydningen af en plan – eller manglende plan – der kan guide mht. de unges uddannelsesvalg. Disse to forhold beskrives nærmere i det følgende.

Data fra de kvalitative interview viser, at de unge i slutningen af grundskolen havde en stærk oplevelse af deres valg af ungdomsuddannelse som noget, der havde afgørende betydning langt ind i deres fremtid. De italesætter ligefrem valget "som noget endeligt" og som dér, hvor man grundlæggende vælger retning for resten af sit liv. Samtidig beskriver de unge, hvordan det kendetegnede beslutningsprocessen, at det var første gang, de befandt sig i en valgsituation af en sådan kaliber, og at de ikke nødvendigvis følte sig klar til eller indstillet på at skulle vælge. Med andre ord oplevede de at stå foran en stor beslutning uden at have synderlig erfaring med netop det at træffe valg.

Hvordan de unge oplever og håndterer denne potentielt pressede situation, varierer imidlertid meget. Næsten tre ud af fire (73 %) af de unge fandt det enten let eller overvejende let at vælge uddannelse efter folkeskolen, viser data fra spørgeskemaundersøgelsen. Dette fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 13
Hvor let eller svært var det for dig at vælge en uddannelse efter folkeskolen?

	Procent
Let	40 %
Overvejende let	33 %
Overvejende svært	17 %
Svært	10 %
I alt	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: N = 443. Procenterne er beregnet på baggrund af vægtede data.

Det, at de unge oplever valget som stort og vigtigt, er, som ovenstående tabel viser, ikke nødvendigvis ensbetydende med, at de oplever valget som vanskeligt at træffe. Datamaterialet fra

interviewundersøgelsen vidner dog om, at beslutningsprocessen for nogle unge var krævende og en vanskelig situation at befinde sig i. Nedenstående citater illustrerer dette.

Jeg havde venner, der skulle både på gymnasiet og handelsskolen. Så jeg blev nødt til at tænke: "Hvad vil jeg egentlig helst selv?" Det er faktisk et slags vendepunkt, det der med, at man skal vælge selv. Man er nødt til at tænke over, hvad man helst selv vil, og det er nyt. Indtil da går du bare i folkeskolen, hvor det bare fortsætter. (...) Det var lidt skræmmende at skulle til at tage nogle store beslutninger. Man ved, at det har betydning for resten af ens liv. Jeg tog 10. klasse for at have et ekstra tænkeår.

Jeg ville ønske, at jeg havde taget 10. klasse, hvor man kunne få lov at sætte sig ned og finde ud af, hvad man egentlig har lyst til. Allerede at træffe sine fremtidige beslutninger efter 9. klasse, det synes jeg er rimelig hurtigt. Og jeg tror, at når jeg ikke vidste, hvad jeg skulle, så valgte jeg bare noget for at vælge noget. Det, der er hårdt i Danmark, det er, at når du har muligheder, når du er så ung, så træffer du for det meste de forkerte beslutninger (...). Jeg kendte ikke særlig meget til uddannelser dengang. Det eneste, jeg havde hørt om, var læge og pilot, og, du ved, alle de der prestigefyldte job. Det var det eneste, jeg kendte, men det var ikke noget, jeg havde lyst til.

Noget af det, der er medvirkende til, om de unge finder valget vanskeligt og skræmmende eller ej, er, hvorvidt de oplever at kunne se en vej for sig og have en form for mål eller plan at navigere efter. Når de unge taler om at have en plan, er det ikke nødvendigvis en formel uddannelsesplan udarbejdet i samarbejde med en vejleder. Der kan i lige så høj grad være tale om en forholdsvis vag og uformel plan, der har karakter af at være en italesættelse af deres ønsker for fremtiden. Har de en sådan mere eller mindre formel plan, forekommer valget forholdsvis ligetil, idet planen så at sige guider dem i beslutningsprocessen. For nogle er planen meget klar og virker som en hjælp i forhold til at træffe valg. En af de unge fortæller eksempelvis, at hun vidste, at hun ville være tysk- og matematiklærer. Derfor var det nødvendigt at gå på gymnasiet og sikre sig højniveau i hhv. tysk og matematik, og derfor var valget af gymnasiet let og naturligt.

Men også i de tilfælde, hvor planen ikke nødvendigvis indeholder ønsker om videregående uddannelse, oplever de unge, at gymnasiet er et godt sted at starte. De ser nemlig de tre ekstra år som en periode, hvor de modnes og rustes til at gennemføre en uddannelse – uanset om den er erhvervsfaglig eller videregående. Disse perspektiver behandles mere indgående senere i kapitlet.

Data fra de kvalitative interview viser imidlertid, at det langt fra er alle, der meget specifikt har en idé om deres ønsker for fremtiden. Dermed er det også langt fra alle, der oplever at være i besiddelse af en plan, der kan guide dem. Dette kommer til udtryk i citatet nedenfor.

Nogle folk har en drøm om, at det er dét her, de vil. En af mine venner vidste fx, at han ville være softwaredesigner. Så han gik jo direkte efter, hvad han ville. Der og der og der og der, alt sammen planlagt og lagt ud. Hvor jeg sidder og ... Jamen, jeg har jo ikke sådan én ting, som jeg sidder og tænker, dét kunne jeg rigtig godt tænke mig, og det er dét, jeg vil. Så jeg tager det lidt, som det kommer, på en måde.

Uanset om de unge har haft succes med at lægge en plan, og uanset hvor let eller svært de oplever uddannelsesvalget efter grundskolen, så er det fælles for den måde, hvorpå de omtaler dette første valg, at de ser det som en beslutning med vidtrækkende konsekvenser. Med en af de unges ord lægger det nemlig "et spor ud, som du så ligesom er på".

4.2 Et ønske om at bevare muligheder og udskyde valget

Data fra både spørgeskemaundersøgelsen og de kvalitative interview viser, at en væsentlig begrundelse for at vælge en gymnasial uddannelse er, at dette valg giver de unge mulighed for at udskyde valget af en profession. Gymnasievalget begrænser så at sige de konsekvenser, som de unge oplever følger med ungdomsuddannelsesvalget, jf. 4.1. En gymnasial uddannelse holder nemlig fortsat alle muligheder åbne, lyder de unges argumentation.

Gymnasiet er en nødvendig forudsætning for de unge, der har en forestilling om at ville tage en videregående uddannelse. Men også for de unge, der ikke umiddelbart har en forestilling om at skulle fortsætte på en videregående uddannelse, opleves en studenterhue som det, der sikrer muligheden for sidenhen at være parat til at uddanne sig. Det er et udbredt synspunkt blandt de interviewede, at en gymnasial uddannelse giver én "noget at falde tilbage på", idet man "altid er klar til at læse videre, hvis man skulle få lyst". Med andre ord er valget af gymnasiet en måde, hvorpå man på både kort og lang sigt kan sikre sig et fortsat stort udbud af muligheder, hvilket virker attraktivt for de unge.

Datamaterialet peger på, at mange unge enten ikke er klar til eller ikke vil træffe et endeligt valg om, hvad de skal beskæftige sig med resten af livet, når de står ved afslutningen af grundskolen. Næsten 60 % af de unge svarer i spørgeskemaundersøgelsen, at valget af gymnasiet enten i høj grad eller i nogen grad betød, at de kunne vente med at tage en beslutning om, hvad de ville. Det fremgår af tabel 14 nedenfor.

Tabel 14**I hvilken grad passer følgende udsagn på dig, dengang du valgte en gymnasial uddannelse?**

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	I alt
De tre år i gymnasiet betød, at jeg kunne vente med at tage en beslutning om, hvad jeg ville	30 %	28 %	17 %	25 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: N = 443. Procenterne er beregnet på baggrund af vægtede data.

Netop valget af en gymnasial uddannelse ses altså som en måde at udskyde beslutningen på i nogle år. I den kvalitative del af datamaterialet går det igen, at ekstra år til at træffe en beslutning hilses velkommen. På forskellig vis fortæller de unge om at få nogle flere år til at blive mere sikre og føle sig bedre klædt på til at foretage et kvalificeret valg. Nedenstående citater illustrerer dette synspunkt.

Man står som 16-årig og får at vide, at nu skal du finde ud af, hvad du gerne vil være resten af dit liv. Jeg ved godt, at det ikke nødvendigvis er det, du bliver resten af livet, men det er egentlig det spørgsmål, man stiller en gut, der lige er gået ud af 9. eller 10. klasse. De to år [på hf] giver noget tid til lige at blive lidt mere moden og tid til at træffe den rigtige beslutning. Hvis du er sikker på, at du vil have en erhvervsuddannelse, kan du jo bare gå i gang. Men jeg tror ikke, at der er særlig mange, der føler sig sikre på det. Gymnasiet skal du bruge, hvis du skal alt andet end erhvervsuddannelserne.

Jeg var SÅ usikker på, hvad jeg ville, og hvad jeg skulle bagefter [folkeskolen], så jeg ikke ... Så jeg valgte handelsskolen [hvx], mest fordi den gav mig en uddannelse, der var bred, og som jeg kunne bruge til meget. Og så gav det én tre år ekstra til at finde ud af, hvad jeg ville ende i. Det var nærmest at udskyde beslutningen.

De gymnasiale uddannelser står altså i de unges optik som garant for en fortsat mulighed for at uddanne sig i mange forskellige retninger, idet ingen uddannelsesmuligheder lukkes ned eller skæres fra. Som markant modsætning hertil ser de unge erhvervsuddannelserne. Af den grund er de fortalere for og tilfreds med selv at have gennemført en gymnasial uddannelse forud for deres erhvervsuddannelse. De har nemlig oplevelsen af både at føle sig bedre i stand til sidenhen at træffe gode uddannelsesvalg, at være blevet bedre rustet til at gennemføre de valgte uddannelser og ikke mindst være parate til fortsat at uddanne sig i fremtiden.

Også blandt den gruppe af unge, der ved afslutningen af grundskolen faktisk følte sig sikre på at gå erhvervsuddannelsesvejen, eksisterer der et syn på gymnasietiden som en periode, der ruster dem til at gennemføre den valgte erhvervsuddannelse. De har en oplevelse af at være for unge til erhvervsuddannelsen allerede efter grundskolen, idet erhvervsskolerne i deres optik snarere tilbyder et voksenmiljø end et egentligt ungdomsmiljø. Dette fravær af ungdomsmiljø bekymrer dem, idet de har svært ved at se sig selv som en del af erhvervsskolens voksenmiljø og frygter, at de ikke vil passe ind eller kunne indgå på lige fod med de andre. Nedenstående citat er et eksempel på denne oplevelse.

Jeg følte, at jeg manglede at blive lidt ældre. Allerede i folkeskolen fandt jeg ud af, at jeg var interesseret i det grafiske. Dengang var det bare 3D-animation, hvor jeg havde taget et par kurser rundt omkring. I 9. klasse havde jeg fundet ud af, at der var en teknisk skole i Roskilde, der havde specialiseret sig indenfor 3D-animationer. Jeg var på besøgsdag der, men erfarede, at alle de andre, der gik på den skole, de havde en gymnasial uddannelse, selvom man ikke havde brug for det. Så det vil sige, at de var alle sammen i hvert fald tre år ældre, end jeg var. Det satte en stopper for at gå direkte videre med en erhvervsuddannelse. Meget, meget få var gået direkte fra folkeskolen.

4.3 Gymnasiet som det naturlige valg

Datamaterialet fra både spørgeskemaundersøgelsen og de kvalitative interview viser, at der eksisterer en række normer og forventninger til de unges valg af ungdomsuddannelse, hvilket spiller en rolle i beslutningsprocessen. De unge har ofte en oplevelse af gymnasiet som det mest naturlige valg efter grundskolen – endda så naturligt, at der sjældent sættes spørgsmålstejn ved det. De interviewede unge fortæller blandt andet, at "det altid har ligget i kortene", og at de "aldrig rigtig overvejede andet". I mange tilfælde giver valget af gymnasiet slet ikke anledning til nærmere overvejelser, højst om, *hvilken* gymnasial uddannelse de skal vælge. Det gælder også blandt de unge, hvis forældre ikke har en gymnasial uddannelse, at gymnasievalget opleves som helt naturligt, hvilket nedenstående citat vidner om.

Jeg var den første i min familie, der nogensinde fik en studenterhue, så det var lidt stort. Min mor tudede i hvert fald i to timer, efter at jeg havde fået huen på. Men det er ikke så specielt, for det ligger i normen nu, at man gør det.

Et andet citat illustrerer, hvordan de unge tidligt har en oplevelse af, at valget af en gymnasial uddannelse er givet og selvfølgelig.

Jeg har altid vidst, at jeg skulle på gymnasiet. Det har der aldrig ... Det har ligesom bare ligget i luften. Det er faktisk ikke noget, jeg har overvejet. Det har jeg også altid fået at vi-

de af min lærer i 8. og 9. klasse. Der bliver det anbefalet, om man er gymnasieegnet. Og det har jeg altid fået at vide, at jeg var. (...) Så overvejelserne gik kun på, om det skulle være htx eller stx. Det var den eneste overvejelse. Aldrig nogensinde, om jeg skulle vælge gymnasiet. Jeg talte måske med studievejlederen om det. Men venner og familie var ikke så meget inde over, for det var bare noget, jeg skulle. Det har man bare snakket om, som "nu når jeg skal på efterskole", og "nu når jeg skal på gymnasiet".

Datamaterialet peger på, at der er flere forhold, som medvirker til denne oplevelse af gymnasiet som det naturlige valg, herunder 1) forventningen om at skulle læse videre, 2) gode oplevelser med tidligere skolegang i grundskolen, 3) rådgivning fra betydningsfulde voksne og 4) erhvervsuddannelsernes dårlige rygte. Disse fire forhold behandles hver for sig i det følgende.

Forventninger om videregående uddannelse

Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at næsten tre ud af fire (72 %) af de adspurgte unge i høj grad eller i nogen grad havde en forventning om at skulle bruge deres gymnasiale uddannelse til at læse videre. Dette ses af tabellen nedenfor.

Tabel 15
I hvilken grad passede følgende udsagn på dig, dengang du valgte en gymnasial uddannelse?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	I alt
Jeg vidste, at jeg skulle bruge en gymnasial eksamen for senere at kunne komme ind på en uddannelse	47 %	25 %	10 %	18 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: N = 443. Procenterne er beregnet på baggrund af vægtede data.

I interviewene kommer ovenstående billede også til udtryk. Her fortæller nogle fx, at de ikke nødvendigvis følte sig sikre på, hvilken videregående uddannelse de ville tage, men at "planen hed universitetet", og at de "helt klart ville bruge gymnasiet til noget". Hvorfor virkeligheden for de interviewede formede sig anderledes end planen, og hvad der gjorde, at de i stedet fortsatte på en erhvervsuddannelse, behandles i kapitel 5.

Gode oplevelser fra tidligere skolegang

Datamaterialet viser, at flertallet af de adspurgte (62 %) i høj grad eller i nogen grad fandt det naturligt at fortsætte på gymnasiet, eftersom de altid godt havde kunnet lide at gå i skole, hvilket fremgår af nedenstående tabel. De oplevede det som naturligt at vælge en gymnasial uddannelse, idet de havde gode erfaringer fra grundskolen med at trives i en skolesammenhæng, og idet

gymnasiet ses som noget velkendt, de har været glade for. Tabellen viser imidlertid også, at næsten 40 % af de unge ikke havde det sådan. De svarer, at de i mindre grad eller slet ikke altid har kunnet lide at gå i skole, og at dette gjorde det naturligt for dem at fortsætte på gymnasiet. Det er bemærkelsesværdigt, at så mange unge, der har det på denne måde med deres tidligere skolegang, alligevel vælger at fortsætte på en gymnasial uddannelse.

Tabel 16

I hvilken grad passede følgende udsagn på dig, dengang du valgte en gymnasial uddannelse?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	I alt
Jeg har altid godt kunnet lide at gå i skole, og det var derfor naturligt for mig at fortsætte i gymnasiet	26 %	36 %	22 %	17 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: N = 443. Procenterne er beregnet på baggrund af vægtede data.

Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det også, at 82 % af de adspurgte unge oplevede at have det godt med de fleste eller en del af deres lærere i grundskolen, og at 89 % oplevede enten for det meste eller næsten altid at have det godt med deres klasse.

I interviewene fortæller de unge om, at de gymnasiale uddannelser i almindelighed og stx i særdeleshed opleves som en fortsættelse eller forlængelse af grundskolen. Det kommer eksempelvis til udtryk i udtalelser som "jeg forestillede mig, at det [gymnasiet] ville være mere af det samme, bare på et højere niveau". Derudover giver de unge udtryk for, at de ser overgangen fra grundskole til gymnasium som sammenhængende og mindre karakteriseret af brud end overgangen til en erhvervsuddannelse. Hvis de unge har været glade for deres tidligere skolegang, tyder data-materialet således på, at de finder det naturligt at fortsætte med noget lignende – og her ses især stx som en naturlig forlængelse af den hidtidige skolegang. Men også for de unge, der egentlig ikke har været så glade for deres tidligere skolegang, forekommer en gymnasial uddannelse af andre grunde som et naturligt valg.

Rådgivning fra betydningsfulde voksne

Rådgivning fra de voksne, der befinder sig omkring de unge, spiller en rolle i beslutningsprocessen. Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at 61 % enten i høj grad eller i nogen grad følte sig tilstrækkeligt vejledt, da de skulle vælge uddannelse efter grundskolen. 29 % følte sig i mindre grad tilstrækkeligt vejledt, og 9 % følte sig slet ikke tilstrækkeligt vejledt. Det fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 17**I hvilken grad følte du dig tilstrækkeligt vejledt, da du skulle vælge uddannelse, efter at du var færdig med folkeskolen?**

	Procent
I høj grad	20 %
I nogen grad	41 %
I mindre grad	29 %
Slet ikke	9 %
I alt	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: N = 441. Procenterne er beregnet på baggrund af vægtede data.

De fleste unge oplever således ikke, at de manglede vejledning, dengang de skulle vælge. Det er dog et stort mindretal, der ikke fandt vejledningen tilstrækkelig. Data fra interviewene peger imidlertid på, at de unge søger vejledning fra flere forskellige sider, og at den formelle uddannelsesvejledning ikke nødvendigvis er den, der fylder mest eller har størst betydning. En af de unge fortæller eksempelvis, at han "vistnok snakkede med vejlederen de obligatoriske gange", og en anden havde oplevelsen af, at vejledningen ikke "fangede" ham. Dette ses i nedenstående citat.

I folkeskolen var mulighederne for vejledning dårlige. Der var ikke introduktion nok. Det eneste, jeg forstod, det var, at efter folkeskolen, så går du i gymnasiet. Der var ikke rigtig andre muligheder for mig, følte jeg (...). Jeg oplevede det med "hvad kan jeg blive?" som lukket land. Det kan godt være, at de snakkede om det, men det var ikke noget, der fangede mig (...). Jeg er sikker på, at der har været noget introduktion af en art, men det var bare tørt for mig. Jeg tror ikke, at jeg havde fanget det ind, alle de muligheder, der egentlig var.

I de kvalitative interview peger de unge især på, at det var deres lærere i de sidste år af grundskolen, der spillede en rolle i beslutningsprocessen. Lærere og elever kender hinanden godt, og hvis eleverne føler sig fortrolige med deres lærer, er det naturligt at søge vejledning hos dem, lyder de unges argumentation.

Specielt én oplevelse går igen hos de unge. Det er oplevelsen af at have haft en lærer, der italesatte, at deres evner rakte til mere end en erhvervsuddannelse. Dette kommer til udtryk hos en del unge, hvoraf nogle er citeret nedenfor.

Når nu det med skolen gik godt, og jeg fik nogle gode karakterer, måtte det være det, jeg skulle. Jeg har altid tænkt, at jeg skulle på universitetet, hvis jeg havde hovedet til det. Det har jeg altid fået at vide. Jeg var sådan en klog pige og god til at formulere mig, sagde de. Så blev det bare sådan, at det var nok det, jeg skulle satse på. Jeg satte ikke spørgsmålstegn ved det. Mine lærere har altid sagt til mig, at jeg skulle noget større [end en erhvervsuddannelse].

Jeg var meget skoletræt efter 9. klasse og kom så i 10., hvilket var et rigtig godt år for mig, hvor jeg fik mod på at læse igen. Da jeg startede i 10., tænkte jeg, om jeg bare skulle gå i gang med at blive tømrer eller murer og komme ud og bruge det. Men jeg fandt ud af, også pga. de lærere, jeg havde, at jeg ikke var færdig. Der var en masse, jeg godt kunne klare. (...) Jeg kan takke lærerne i 10. for, at de sagde, at der var mere at hente i mig. De syntes, at jeg havde meget at byde på, og fik mig overbevist om, at jeg ikke var så træt af skolebøgerne, at jeg skulle helt væk fra bøgerne.

Jeg var nok "lidt for intelligent" til kun at tage en håndværkeruddannelse. Der var i hvert fald mange lærere, der sagde, at det ville være synd, hvis jeg kun tog det. Jeg havde et gennemsnit på 11 i folkeskolen og havde faktisk så nemt ved det, at jeg kedede mig og lavede ballade.

Det er også de unges oplevelse, at forældrene bakker op om valget af en gymnasial uddannelse og i nogle tilfælde har en mere eller mindre udtalt forhåbning om valget heraf. I nogle tilfælde råder forældre selv deres børn til at gå denne vej frem for at vælge en erhvervsuddannelse umiddelbart efter grundskolen. Her spiller forældrenes egne erfaringer og oplevelse af mangel på muligheder ind, og nogle unge fortæller, hvordan forældrenes historier fra deres ungdom og voksen- og arbejdsliv har gjort indtryk. Størstedelen af de unge har imidlertid en oplevelse af, at forældrene ikke har haft den store betydning for deres valg af en gymnasial uddannelse. Spørgeskemaundersøgelsen viser således, at næsten tre ud af fire unge (73 %) svarer, at de kun i mindre grad eller slet ikke valgte gymnasiet, fordi deres forældre forventede det. Dette fremgår af tabellen nedenfor.

Tabel 18**I hvilken grad passede følgende udsagn på dig, dengang du valgte en gymnasial uddannelse?**

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	I alt
Mine forældre forventede det	10 %	18 %	19 %	54 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: N = 443. Procenterne er beregnet på baggrund af vægtede data.

Udover lærere, forældre og vejlederes rådgivning oplever de unge også en mere diffus forventning om, at hvis man er bogligt dygtig eller på anden måde ressourcestærk, så ligger det i luften, at man tager en gymnasial uddannelse. Mødet med en sådan forventning kommer til udtryk i citaterne nedenfor.

Jeg kommer fra en familie oppe i Holte, og de har nogle penge, og så forventes der lidt, ikk'? Selvom de [forældrene] siger, at du skal bare gøre det, der gør dig glad, så vil man også gerne prøve at leve op til deres forventninger.

Hovedårsagen til, at jeg valgte gymnasiet, var nok, at min klasse var lidt stræberagtig, og dem, der fik de højeste karakterer, de gik alle sammen på gymnasiet. Og jeg var en af dem. Og derfor så tænkte jeg: "Jamen, det er jo det, man gør", uden rigtig at have andre tanker. Man gjorde det bare, fordi ens karakterer var gode nok.

Datamaterialet fra de kvalitative interview viser således en tendens til, at der ikke sættes spørgsmålstegn ved, hvorvidt de bogligt dygtige eller på anden måde ressourcestærke elever skal tage en gymnasial uddannelse eller ej. De har en oplevelse af, at mange forskellige aktører i deres omverden mere eller mindre usagt ser gymnasiet som en selvfølge for disse elever. Valget udfordres med andre ord sjældent. Hos nogle af de unge er det medvirkende til, at erhvervsuddannelserne ses som det næstbedste eller som et alternativ, de oplever, der rynkes på næsen ad. Dette behandles nærmere i det følgende.

Erhvervsuddannelserne som "det ærgerlige alternativ"

Omkring hver femte af de adspurgte unge (22 %) havde, inden de startede på deres gymnasiale uddannelse, tænkt, at de måske ville tage en erhvervsuddannelse, viser data fra spørgeskemaundersøgelsen, jf. tabel 19.

Tabel 19**Hvornår tænkte du første gang, at du måske ville tage en erhvervsuddannelse?**

	Procent
Inden du begyndte på en gymnasial uddannelse	22 %
I løbet af den gymnasiale uddannelse	16 %
Ved afslutningen på den gymnasiale uddannelse	18 %
Efter den gymnasiale uddannelse	44 %
I alt	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: N = 443. Procenterne er beregnet på baggrund af vægtede data.

Det kan tilføjes, at blandt dem, der efter gymnasiet begyndte på en erhvervsuddannelse indenfor Bygge og anlæg, havde tæt på halvdelen (47 %) allerede overvejet en erhvervsuddannelse i grundskolen. Blandt studenter på de merkantile erhvervsuddannelser var det mere almindeligt at begynde at overveje en erhvervsuddannelse under eller lige efter den gymnasiale uddannelse (42 %). For studenter på sosu-uddannelserne var det til gengæld mest almindeligt først at overveje en erhvervsuddannelse efter den gymnasiale uddannelse (48 %).

Når der i de kvalitative interview er blevet spurgt ind til de unges overvejelser (eller mangel på samme) om at tage en erhvervsuddannelse direkte efter grundskolen, tegner der sig et billede af, at erhvervsuddannelsernes rygte indgik i deres overvejelser om uddannelsesvalg. Der eksisterer en oplevelse af erhvervsuddannelserne som "det ærgerlige alternativ", der er henvendt til en anden elevgruppe end den, de ser sig selv som en del af, eller som de gerne vil have, at andre skal se dem som en del af. Nedenstående citat illustrerer dette.

Jeg havde mange betænkeligheder ved, om jeg skulle vælge tømrer, faktisk. Fordi der er lidt et tabu. Det er dem, som ikke rigtig ved, hvad de skal efter 9. De bliver tømrer. En af mine kammerater sagde også: "Hvorfor skal du være tømrer? Du er da alt for god til det, du skal da ikke derned." (...) Det var lidt en at kæmpe med, at: "Nu skal jeg starte som tømrer, og er det så fordi, man ikke er god nok til noget andet?" Det var lidt sådan en fordom, der kørte oppe i hovedet på mig, og grunden til, at jeg ikke overvejede det allerede efter 9. Det var dem, der ikke var så gode, der skulle ud på sådan noget håndværksmæssigt. Og der tænkte jeg: "Jamen, jeg kan jo godt klare det på et højere niveau." Det er ren fordom, for det er jo en fremragende uddannelse, og den er lige så vigtig som alt muligt andet, men det var fordommene dengang.

4.4 Valget mellem forskellige typer gymnasiale uddannelser

Som tidligere beskrevet har en del unge ikke overvejet, *hvorvidt* de skulle have en gymnasial uddannelse, kun *hvilken* det skulle være. Data fra de kvalitative interview peger på, at der især er to forhold, der præger de unges overvejelser om, hvilken af de gymnasiale uddannelser det skal være. Disse forhold, der behandles hver for sig i det følgende, er 1) vennernes betydning og skolens sociale miljø og 2) ønsket om at beskæftige sig med særlige fag eller særlige undervisningsformer.

Vennernes betydning og skolernes sociale miljø

Det er ikke kun de betydningsfulde voksne, der er omkring de unge, som spiller en rolle for valget af gymnasial retning. Datamaterialet peger på, at vennernes valg også er noget, de unge har med i deres overvejelser. Lidt over en fjerdedel af de adspurgte unge (27 %) svarer i spørgeskemaundersøgelsen, at de i høj grad eller i nogen grad valgte at gå der, hvor de fleste af deres venner også skulle gå. Samtidig svarer over halvdelen (52 %), at dette slet ikke havde betydning for deres valg af gymnasial retning, hvilket fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 20

I hvilken grad passede følgende udsagn på dig, dengang du valgte en gymnasial uddannelse?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	I alt
Jeg valgte at gå der, hvor de fleste af mine venner også skulle gå	11 %	16 %	22 %	52 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: N = 443. Procenterne er beregnet på baggrund af vægtede data.

Af det kvalitative datamateriale kan man også se, at det varierer, om de unge ønsker at følge deres venner eller at bryde med dem. Der er eksempler på begge dele i interviewene. Således fremhæver nogle, at de gerne vil gå der, hvor de allerede har venner, eller hvor de har mulighed for at følges med nogen, de kender. Andre fremhæver omvendt, at de netop ser dette uddannelsesvalg som en mulighed for at få en hverdag med nye mennesker og dermed få en ny rolle. Nedenstående citat eksemplificerer det sidste.

Jeg var meget indelukket i folkeskolen og startede nærmest helt på en frisk, da jeg startede på htx. Det var måske også en grund til, at jeg tog htx. Alle mine andre venner og de andre fra folkeskolen startede på de almindelige gymnasier, hvor jeg tog lidt længere væk og startede på en htx i stedet for. Måske for at prøve at starte på en frisk. Hvis man startede på det samme som de andre, ville man hurtigt falde tilbage i den samme rolle.

Udover tilstedeværelsen eller fraværet af gamle venner lægger de unge vægt på, at det sociale miljø på skolen – og hvorvidt de kunne se sig selv passe ind i netop dette miljø – fyldte i deres overvejelser. De italesætter vigtigheden af at blive en del af skolens sociale miljø og "passe ind". I den forbindelse udtrykker de unge en klar opfattelse af, at de forskellige typer gymnasiale uddannelser vælges af forskellige typer unge, og at de ønsker at gå der, hvor de kan se sig selv indgå i et fællesskab med de andre. Dette kommer til udtryk i nedenstående citat.

Jeg ville ikke have misset gymnasiet, men jeg skulle nok have valgt handelsskolen i stedet. Den ville have været mere relevant for det, jeg laver i dag. Men på daværende tidspunkt kunne jeg slet ikke se mig selv gå på en handelsskole. Det var slet ikke den slags mennesker, jeg gik sammen med. Det var meget delt op. På handelsskolen var alle snobberne, gymnasiet var alle hippierne, og htx var alle nørderne. Og der så jeg nok mig selv mest som én af nørderne. Det var helt klart med i overvejelserne at passe ind.

Ønsker om særlige fag og særlige undervisningsformer

Datamaterialet fra interviewene viser også, at overvejelser om, hvilke fag man er god til, har interesse for og kan forestille sig at skulle bruge i fremtiden, fylder hos de unge. De gør op med sig selv, hvilke fag de ønsker flere af, og hvilke de helst vil undgå. Nogle unge har desuden specifikke uddannelses- og professionsplaner og dermed en forventning om at skulle arbejde med noget, der lægger sig i naturlig forlængelse af særlige fag udbudt på en af de gymnasiale uddannelser. Dette synes især at være tilfældet på htx og hhx.

Udover ønsket om specifikke fag gør nogle unge sig også overvejelser over skolernes arbejdsma-der og undervisningsformer. Det er især htx, der opleves som noget anderledes, hvilket kommer til udtryk i følgende citat.

Jeg havde lyst til at prøve noget helt nyt. For mig virkede det, som om det almene bare var tre års folkeskole mere. Hvor htx netop tilbød nogle lidt andre ting. Man havde erhvervsfag og nogle teknologifag. Det virkede også som en mere praktisk orienteret skole. Fx når man havde kemi, så skulle man også lave forsøgene, og ikke bare læse om det i en bog. Det var fedt, fordi man rent faktisk skulle udføre de her ting. Man skulle lave dem med sine hænder, ikke bare teoretisk. Det virkede, som om man skulle arbejde mere med tingene og ikke bare læse om dem.

4.5 Sammenfatning

Kapitlet har vist, at valget af en gymnasial uddannelse forekommer naturligt og som en selvfølge-lig forlængelse af grundskolen for mange af de interviewede unge. Det er der flere grunde til.

Typisk har de betydningsfulde voksne omkring de unge anbefalet bogligt dygtige elever at tage en gymnasial uddannelse. Det er også typisk det, vennerne skal. Desuden mærker de unge den uudtalte forståelse, som bare "ligger i luften", at gymnasiet er det naturlige og fornuftige uddannelsesvalg.

For en del af de unge har valget af gymnasiet virket så naturligt, at deres overvejelser udelukkende drejede sig om, *hvilken* gymnasial uddannelse det skulle være, og ikke *om* de skulle vælge gymnasiet. Især når det gælder valget af htx og hhx, har de unge ønsket sig særlige fag, særlige arbejds- og undervisningsformer og noget andet end blot en forlængelse af grundskolen, hvilket nogle af de unge er tilbøjelige til at anse stx for at være.

Kapitlet har også vist, at de unge oplever valget af gymnasiet som en måde, hvorpå man dels kan udskyde et egentligt valg af, hvad man vil være, og dermed hvilken uddannelse man sidenhen skal vælge, og dels kan undgå en indskrænkning af ens muligheder. Gymnasiet holder nemlig alle muligheder åbne, hvilket virker attraktivt og betryggende for de unge.

Især virker det betryggende at få tre ekstra år, før man skal vælge, idet de unge har en oplevelse af, at det uddannelsesvalg, de står overfor at skulle træffe i slutningen af grundskolen, rækker langt ind i deres fremtid. De oplever dette valg som noget, hvor de grundlæggende vælger retning og indhold for livet, hvilket mange enten ikke føler sig klar til eller er villige til.

5 Vejen til en erhvervsuddannelse

Fælles for den gruppe unge, som denne undersøgelse fokuserer på, er, at de fire år efter at være blevet studenter enten har gennemført eller er i gang med at gennemføre en erhvervsuddannelse. Hvorfor træffer de unge denne beslutning om at tage en erhvervsuddannelse? Hvilke overvejelser gør de sig i forbindelse med dette valg? Og hvad kendetegner deres beslutningsproces? Dette kapitel handler netop om disse spørgsmål.

Kapitlet går i dybden med de unges egne oplevelser, erfaringer og perspektiver med valget af en erhvervsuddannelse. Kapitlet søger med udgangspunkt i det kvalitative datamateriale at beskrive de forskellige typer af overvejelser, der ligger til grund for, at dimittenderne vælger en erhvervsuddannelse. Der inddrages også data fra spørgeskemaundersøgelsen til at vise omfanget af bestemte typer af overvejelser.

Kapitlet indledes med en beskrivelse af, hvordan nogle unge kommer hurtigt i gang med deres erhvervsuddannelse, mens andre først er omkring arbejdsmarkedet og andre uddannelser, inden de påbegynder erhvervsuddannelsen. Derefter viser kapitlet, at de unges syn på det at træffe uddannelsesvalg har ændret karakter. De opfatter ikke længere valget som gældende for resten af livet, men snarere som et skridt på vejen og som et valg for den nærmere fremtid.

Derudover viser kapitlet, at de unges erfaringer, som de har gjort sig på arbejdsmarkedet eller i forsvaret, har en stor betydning i deres beslutningsproces, ligesom overvejelser relateret til det at være en del af og eventuelt selv at stifte en familie fylder i uddannelsesovervejelserne.

Endelig viser kapitlet, at erhvervsuddannelsernes praktiske tilgang og det at skabe et konkret produkt tiltaler en stor del af de unge.

5.1 At nå frem til et valg

Det varierer, hvornår de unge når frem til deres valg om at tage en erhvervsuddannelse. Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at 22 % overvejede en erhvervsuddannelse, allerede inden de begyndte på gymnasiet, jf. tabel 19. Det er imidlertid ikke ensbetydende med, at de allerede dér havde besluttet sig for, at de ville gå erhvervsuddannelsesvejen *efter* gymnasiet. Data fra spørgeskemaundersøgelsen viser videre, at det oftest er hf-dimittenderne (51 %), der i høj grad eller i nogen grad overvejede en erhvervsuddannelse efter grundskolen. Herefter kommer htx-dimittenderne med 41 % og hhx-dimittenderne med 29 %, der i høj grad eller i nogen grad overvejede en erhvervsuddannelse efter grundskolen. Stx-dimittenderne er den gruppe af gymnasiale dimittender, der sjældnest overvejede en erhvervsuddannelse, da de skulle vælge efter grundskolen. Kun 13 % overvejede i høj grad eller i nogen grad en erhvervsuddannelse på dette tidspunkt.

Data fra spørgeskemaundersøgelsen viser ikke, hvornår de unge endeligt traf valget om at tage en erhvervsuddannelse efter gymnasiet. Til gengæld viser data, hvornår de unge faktisk påbegyndte erhvervsuddannelsen. Her ser vi, at en gruppe blandt de unge – primært hhx-dimittenderne – starter tidligt på deres erhvervsuddannelse, som også typisk ligger indenfor det merkantile område, jf. kapitel 3. For andre af de unge går der flere år, før de påbegynder deres erhvervsuddannelse. Som kapitel 3 også viste, findes "de sene startere" indenfor andre erhvervsuddannelsesområder end "de tidlige startere". Eksempelvis er der på indgangen Bygge og anlæg en større andel af senere startere, mens der på indgangen merkantil er en større andel af tidligere startere.

At nogle unge starter hurtigere end andre, kan der være mange årsager til. Interviewene viser, at der blandt de unge findes en gruppe, for hvem det er vigtigt at komme hurtigt i gang og ikke bruge såkaldte fjumreår på eksempelvis rejseaktiviteter og forskelligt arbejde. Denne gruppe af unge, som typisk er hhx'ere, italesætter erhvervsuddannelsen som en måde at komme ud og prøve noget andet på, mens deres venner "fjumrede". Disse unge fortæller også om at have været særligt glade for specifikke fag på deres gymnasiale uddannelse, som de på erhvervsuddannelsen kan arbejde med og uddanne sig indenfor. Data fra interviewene peger således på, at for "de tidlige startere" er der en oplevelse af, at de to ungdomsuddannelser, gymnasiet og erhvervsuddannelsen, lægger sig i en meningsfuld forlængelse af hinanden, og at interessen for specifikke fag på den gymnasiale uddannelse fører dem naturligt videre til en erhvervsuddannelse, hvor de kan arbejde videre med dette.

Uanset om man er hurtig eller lidt langsommere til at begynde på en erhvervsuddannelse, peger data fra interviewene på, at de unges oplevelse af at vælge uddannelse har ændret sig grundlæggende, siden de stod ved afslutningen af grundskolen. Den udtalte oplevelse af ungdomsuddannelsesvalget, de havde efter grundskolen, som noget skelsættende, fyldt med langsigtede konsekvenser, er aftaget. De oplever ikke længere i samme grad, at dette valg er for livet, men

snarere et valg for den nærmeste fremtid. I stedet for at "foretage et sporskifte" oplever de nu at træffe valg om specifikke skridt på vejen. Med andre ord er deres nuværende forståelse af dette valg knap så endeligt, som de oplevede det, da de skulle vælge for første gang. Vendinger som "det skulle bare prøves", "man kunne altid stoppe igen", og "hvis det ikke går, må jeg tage den derfra" karakteriserer nu deres måde at tale om valget af en erhvervsuddannelse på.

Når de unge efter at have taget deres gymnasiale eksamen gør sig overvejelser om deres efterfølgende uddannelsesvalg og kommende arbejdsliv, er der flere forskellige forhold, som indgår i deres overvejelser, nemlig 1) deres erfaringer fra arbejdsmarkedet eller forsvaret, herunder også overvejelser om jobsikkerhed, og 2) overvejelser om forældreskab og familierelationer, herunder også oplevelsen af at føle sig presset til at vælge pga. alder. Disse forhold behandles nedenfor.

Om mødet med arbejdsmarkedet eller forsvaret

Data fra interviewene viser, at noget af det, der er med til at sætte beslutningen i gang eller gøre den mere konkret i forhold til at træffe et valg, er, at de unge gør sig erfaringer på arbejdsmarkedet. Det at have prøvet forskellige typer af job kan være med til at afklare én, idet man oplever at blive glad for et særligt felt eller en særlig måde at arbejde på. For nogle fungerer disse første jobs imidlertid også som en måde at mærke på, hvad man *ikke* er til, hvilket en af de unge forklarer i det følgende.

Jeg har været lidt splittet i forhold til, om jeg skulle vælge et kontorjob eller et eller andet helt andet som et håndværkerjob. Jeg har prøvet at arbejde for nogle venner, hvor det var lidt mere håndværksagtigt. Det var meget fedt at prøve, men det var ikke rigtig mig. Jeg har også været lærervikar. Jeg gjorde det, fordi jeg tænkte, at det kunne være spændende, men så har jeg set, at det ikke skal være det.

Som citatet illustrerer, kan de erfaringer, de unge gør sig på arbejdsmarkedet, bruges som en måde at udelukke muligheder på. Når de unge har en oplevelse af at have "frit valg på alle hylde", opleves det for nogle rart at have indsnævret feltet og begrænset udbuddet af mulighederne.

I flere tilfælde er det at have gjort sig praktiske erfaringer i forsvaret også noget, der har betydning for de unge og deres beslutningsproces. På forskellig vis fortæller de om, at deres beslutninger blev mere strukturerede efter forsvaret. For nogle handler afklaringen om, at de får lyst til at arbejde videre med noget af det, de har arbejdet med i forsvaret. En af de unge fortæller eksempelvis, hvordan hun gennem et længere ophold i forsvaret blev sikker på, at hun ville køre ambulance.

Efter at jeg startede hos forsvaret, har det været meget målrettet mod ambulance. Så der har været to planer. Den første plan var gymnasiet og universitetet, og den anden plan var forsvaret og ambulanceassistentuddannelsen. (...) Jeg var udsendt til Kosovo og kørte ambulance dernede og følte, at det var den rette hylde. Så kom jeg hjem og ville gerne fortsætte med at køre ambulance, men ville ikke blive i forsvaret. Det ville indebære udstationeringer hvert andet/tredje år, og det kunne jeg ikke få til at harmonere med drømmen om at stifte familie. Jeg var også glad for en stabil og tryk hverdag med venner og familie. Så jeg søgte en plads hos Falck og fik den.

For andre sætter erfaringerne fra forsvaret større overvejelser i gang om sikkerhed, det at være væk fra venner og familie og om eventuel deltagelse i krig, hvilket får nogle af de unge til at fravælge en karriere indenfor forsvaret.

Dengang var jeg konstabel i Skive, og der skal du udsendes til Helmand, og der kan du se fire meter foran dig, før folk begynder at skyde på dig. Det var meget radikalt, det med sikkerheden. Det var Helmand i forhold til Brugsen.

Jeg tror, at det er forsvaret [der er årsag til en forandring væk fra en mere sløset tilgang til uddannelse]. Der er meget disciplin. Man bliver et andet menneske derinde og får nogle andre ting med derindefra, som jeg tror er meget godt (...). Jeg sprang så fra efter noget tid. Det var tanken om at skulle i krig. Og det er jeg glad for i dag, at jeg har sagt nej til.

Jeg havde ikke lyst til at bruge mit våben, så det fik mig til at tænke: "Hvad skal jeg så?"

De unge gør sig også overvejelser om deres fremtidige jobmuligheder, når de overvejer, hvilken uddannelse der vil være den rigtige for dem. Af data fra spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at 92 % er enige eller overvejende enige i udsagnet om, at en erhvervsuddannelse giver dem konkrete jobmuligheder. Dette fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 21
Hvor enig eller uenig er du i følgende?

	Enig	Overvejende enig	Overvejende uenig	Uenig	I alt
En erhvervsuddannelse giver mig konkrete jobmuligheder	70 %	22 %	5 %	3 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: N = 443. Procenterne er beregnet på baggrund af vægtede data.

Også i interviewene er de unge optagede af, hvilke jobmuligheder der er for dem, når de har gennemført deres erhvervsuddannelse, i forhold til hvis de havde valgt andre typer uddannelser. For nogle er dette udslagsgivende i forhold til, hvilken uddannelse de vælger. Et eksempel på sådanne overvejelser ses i citatet nedenfor, hvor især overvejelserne om mulighederne for at finde et job efterfølgende fylder meget.

Jeg ser meget realistisk på tingene. Selvfølgelig har jeg drømme, og det kunne da være fedt at læse filosofi eller arkæologi, men muligheden for at få et arbejde bagefter er bare så lille (...). Så det var meget at undersøge, hvilke virksomheder findes der, og hvilke muligheder giver det mig her. Det handlede meget om job og jobsikkerhed.

Familierelaterede overvejelser

Det fremgår af data fra interviewene, at de unge gør sig overvejelser om det at være en del af en familie, og at denne type overvejelser fylder i deres beslutningsproces. Overvejelserne handler både om deres fortid i form af erfaringer fra egen barndom og deres fremtid, hvor de gør sig tanker om selv at stifte familie.

For det første overvejer de – ofte med afsæt i egen opvækst og deres forhold til forældrene – hvilken type forældre de vil være. Overvejelserne kredser i den forbindelse især om det at "være der" for familien, hvilket de sidestiller med ikke at have lange og sene arbejdsdage. For de erhvervsuddannelser, der typisk indebærer lange eller skæve arbejdstider, søger flere af de unge deres families accept forud for deres uddannelses- og professionsvalg. "De skal vide, hvad de går ind til", fortæller en af de unge om den snak, han havde med sine forældre og sin kæreste forud for sin start på kokkeskolen.

For det andet går overvejelserne på, om man kan holde helbreds-mæssigt til jobbet i længden og samtidig være der for sin familie. Disse overvejelser kan få de unge til både at stoppe på og at påbegynde særlige erhvervsuddannelser. I nedenstående citat fortæller en pige om sine overvejelser om familierelationer og det at kunne holde til et hårdt job.

Det har altid været restaurationsbranchen, jeg er gået efter, men pga. helbredet besluttede jeg at gå den anden vej. Jeg ville kunne holde til at være kok i 5-10 år og så skulle på førtidspension. Det var ikke det værd. Jeg er selv vokset op med en mor, der er kok, og en syg far, så det var meget følelses-mæssigt, det her med, at det ville jeg ikke byde min familie, at jeg kunne risikere at blive syg af mit arbejde efter et par år. Og så var det bare lynhurtigt efter grundforløbet på kokkeuddannelsen, at jeg tænkte: "Jamen, jeg var glad for erhvervsøkonomi på handelsskolen – man ku' sgu da blive revisor." (...) Helt ærligt, så før ham [kæresten] havde jeg bare tænkt karriere, og jeg skulle til udlandet og stå i lære og

ville have mit eget. Men det har været en slags opvågning i forhold til, at det ikke er så fedt at være super karrieremenneske, men ikke have nogen familie.

Det er desuden et synspunkt blandt de interviewede unge, at de kan føle sig presset til at vælge en uddannelse, fordi de oplever "at være bagud". Nogle sammenligner sig med andre jævnaldrende og kan – hvis hele omgangskredsen allerede er i gang med at uddanne sig – føle, at de har travlt. I nedenstående citat giver en af de unge udtryk for en sådan oplevelse.

Man er på et tidspunkt i livet, hvor man må tænke, hvad man vil i fremtiden. Og folk gør det allerede som 19-årige, og jeg beslutter først at gøre det som 23-årig. Jeg føler mig lidt presset, hvis man kan sige det på den måde. For når ens venner begynder at tage uddannelser, så føler man sig lidt bagud. Det er en lidt forkert tankegang, men alligevel så føler man sig lidt presset. Man bliver nødt til at gøre et eller andet i sit liv. Især hvis man også vil stifte familie, så vil de også gerne vide, om man har alting i orden. Det er den voksne, modne beslutning, jeg bliver nødt til at tage.

5.2 Et professionsvalg og ikke et uddannelsesvalg

Det er kendetegnende for de unge, der deltager i denne undersøgelse, at de har en oplevelse af, at de med deres erhvervsuddannelse i højere grad vælger en profession end en uddannelse. Med andre ord tager de stilling til, om de fx vil være tømrer, kok, revisor eller elektriker. Der er dog ikke nødvendigvis tale om et definitivt valg af profession, jf. kapitel 6. At det så er en erhvervsuddannelse, som fører til denne profession, ses mere som et vilkår eller en omstændighed. En af de unge forklarer det således:

Jeg besluttede mig for kosmetikeruddannelsen, kort tid inden jeg startede. Det har været cirka ½ år inden, jeg startede. Det var efter gymnasiet og de to år på aftenskolen [som skulle bruges for at komme ind på en bestemt universitetsuddannelse]. Det var der, jeg overvejede en erhvervsuddannelse første gang. Jeg har ellers aldrig overvejet en erhvervsuddannelse. Men jeg tænkte det som kosmetiker og ikke som en erhvervsuddannelse. Det var kun det fag, der havde en interesse for mig. Det var selve faget, jeg ville, og at det så var en erhvervsuddannelse, det kom ligesom bagefter.

Ovenstående citat er også et eksempel på, at planen for nogle unge ret pludseligt kan ændre sig, og at de skifter retning. Man kan få "en mavefornemmelse" eller opdage, at en anden uddannelse "bare føles mere rigtig", forklarer flere af de unge. Disse unge italesætter valget af en bestemt erhvervsuddannelse som en attraktiv mulighed eller et bedre alternativ, der pludselig bød sig. Denne oplevelse kan også gøre sig gældende blandt de unge, der havde forestillet sig en karriere

indenfor forsvaret. Her ses eksempler på markante skift afledt af de overvejelser om sikkerhed og familie- og arbejdsliv, som erfaringerne fra forsvaret kan sætte i gang hos de unge.

Datamaterialet fra interviewene viser imidlertid også, at det for en anden gruppe af unge har været en længerevarende interesse for et fag eller et felt, der har ført dem til erhvervsuddannelsen. De har en oplevelse af altid at have været interesserede i eksempelvis elektronik, mad, træ eller computere, og at denne interesse har været styrende for uddannelsesvalgene. Dette ses i eksemplet nedenfor.

Allerede fra folkeskolen havde jeg det med, at det skulle være grafisk, hvilket ledte mig til htx, hvor de netop havde et fag, der hed medie og kommunikation, hvilket førte mig videre til Københavns Tekniske Skole og muligvis videre til Mediehøjskolen. (...) Jeg ville gerne noget med det og undersøgte, hvad der var af uddannelsesmuligheder indenfor det område.

Jeg prøvede det af, fordi det er noget, der altid har ligget et eller andet sted, at jeg godt kunne tænke mig at prøve. Jeg synes, at det har været sjovt at rende rundt med min morfar og samle stikkontakter. Det er nok der, det først er kommet.

Selvom interessen for et bestemt fagligt område allerede var til stede i grundskolen, valgte de alligevel i første omgang at fortsætte på en gymnasial uddannelse. Uanset om valget af den efterfølgende erhvervsuddannelse har været længe undervejs eller er foregået hurtigere, giver de unge udtryk for at have gjort sig overvejelser, der især kredser om forholdet mellem lyst og spild, dvs. forholdet mellem deres glæde ved et bestemt fag og deres bekymringer om, hvorvidt de spilder deres evner og det at have fået en studentehue, hvis de fortsætter på en erhvervsuddannelse. Dette behandles i kapitel 6.

5.3 En praktisk tilgang til uddannelse

Datamaterialet viser meget tydeligt, at erhvervsuddannelsernes praktiske tilgang til uddannelse er vigtig for de unge. De finder det positivt, at der ikke er tale om et traditionelt skoleforløb, men at de derimod er ude at bruge det lærte i praksis. At man kan tage en uddannelse ved at arbejde sig frem, passer dem godt, da det går igen, at de efter mange års skolegang "trængte til at komme ud". Eksemplet nedenfor viser dette.

Jeg ville gerne ud og have erfaring. Og den eneste måde, jeg kan få erfaring på, det er at komme ud og arbejde. Her [på erhvervsuddannelsen] ville jeg hurtigt komme ud og bruge det. Jeg tror også, at jeg er mest stærk i at gå ud og få noget erfaring og så arbejde mig

op derfra. Efter at have gået så lang tid i skole var det [mere traditionel undervisning] ikke lige noget, man havde lyst til.

Lysten til at bruge det lærte i praksis – og at nogle af de unge savnede netop dette på den gymnasiale uddannelse – fremgår også af data fra spørgeskemaundersøgelsen. Nedenstående tabel viser, at 93 % af de adspurgte enten er enige eller overvejende enige i, at de faglige udfordringer i gymnasiet passede dem godt, men at en stor del, nemlig 68 %, samtidig er enige eller overvejende enige i, at de savnede fokus på, hvordan det lærte kunne bruges i praksis.

Tabel 22
Hvor enig eller uenig er du i følgende?

	Enig	Overvejende enig	Overvejende uenig	Uenig	I alt
De faglige udfordringer passede mig generelt godt	51 %	42 %	6 %	1 %	100 %
Jeg savnede generelt, at der var mere fokus på, hvordan man kunne bruge dét, vi lærte, i praksis	37 %	31 %	16 %	16 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: N = 441. Procenterne er beregnet på baggrund af vægtede data.

At undervisningen netop tager udgangspunkt i praksis, fremhæver de unge som en årsag både til valget af den pågældende uddannelse og til, at de gennemførte uddannelsen. Dette kommer til udtryk i nedenstående citat, hvor en elev på salgsassistentuddannelsen fortæller.

Hårdt, krævende, bogligt og tungt materiale var ikke lige det, der tiltalte mig så meget. Men i og med at du havde forretningen, så kunne du omsætte det dér. Så blev det nemt og gav mening.

Også det kvantitative datamateriale viser, at den praksisorienterede tilgang er vigtig for de adspurgte. Af nedenstående tabel fremgår det, at et stort flertal (89 %) er enige eller overvejende enige i, at de altid har haft lyst til at arbejde med noget praktisk og virkelighedsnært.

Tabel 23
Hvor enig eller uenig er du i følgende?

	Enig	Overvejende enig	Overvejende uenig	Uenig	I alt
Jeg har altid haft lyst til at arbejde med noget praktisk og virkelighedsnært	56 %	33 %	6 %	5 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: N = 439. Procenterne er beregnet på baggrund af vægtede data.

Ønsket om at bruge sig selv, sin krop og sine hænder

Når de unge taler om den praktiske tilgang til uddannelse, kredser de om det at bruge deres krop og deres hænder. Nogle taler om at mærke materialerne, andre om glæden ved at skabe noget med deres hænder. Det går igen hos de interviewede, at det er vigtigt for dem ikke kun at bruge hovedet, når de lærer nyt, og når de arbejder med det lærte. De oplever nemlig at forstå det lærte bedre, når de har kroppen med og hænderne i det. Dette formuleres meget præcist af en af de unge citeret nedenfor.

Det, som jeg ikke kunne forstå i 2. g i gymnasiet, det kunne jeg lige pludselig forstå på teknisk skole. Og det var egentlig lidt mærkeligt, når niveauet ligger så langt fra hinanden. Men det var, fordi jeg kom til at arbejde med det. Jeg kunne lige pludselig se, at det her regnestykke, det var bare et regnestykke på htx, men på teknisk skole, der gav det måske en spærlængde. Eller hvis du skal lave et tag, hvor lange skal spærrerne så være? Det regner du ud ved hjælp af denne her formel eller det her regnestykke. Og så kunne jeg lige pludselig se: "O.k., er det det, vi bruger det til?" Så var det lige pludselig nemt (...) Jeg har haft andre småeksempler, hvor man står og ikke rigtig kan se det for sig, når du sidder med det. Og så lige så snart du kommer ud og skal lave noget med det, så kan du lige pludselig godt se det.

For flere af de unge gælder det, at de forud for deres valg af erhvervsuddannelsen var bevidste om deres lyst til eller behov for en undervisning præget af "hands-on", og at dette spillede en rolle for dem i deres beslutningsproces. De søgte med andre ord efter uddannelser, hvor de havde mulighed for at arbejde med tingene på en virkelighedsnær og meget konkret måde. Flere fortæller, hvordan de særligt i løbet af gymnasietiden var blevet opmærksomme på dette behov. For nogle unge kommer gymnasiet endda til at stå som modsætning eller kontrast til det praksisorienterede og til oplevelsen af på erhvervsuddannelsen at have en rolle, hvor man "konstant er i gang og bruger sig selv meget".

Ønsket om at skabe noget konkret

Udover ønsket om aktivt at være i gang med sin krop og bruge sine hænder viser datamaterialet, at der blandt de unge også er et ønske om at skabe noget konkret. At kunne se et produkt tage form – gerne forholdsvis hurtigt – opleves som en drivkraft. I nedenstående citat sætter en af de unge meget præcist ord på sit behov for, at hans arbejde resulterer i et konkret og håndgribeligt produkt.

Jeg har aldrig siddet og pussenusset med papirer. Jeg har skullet ud og i gang. Kokkearbejdet har nogle aspekter af det. Man har en opgave for en dag, og den fokuserer man 100 % på, og så kan de instantly se dit resultat. For dit arbejde bliver til mad, og den mad spiser dine gæster, og den respons får du med det samme. Hele tiden får du svar på, om det, du gør, er godt eller skidt. Relativt hurtigt kan man se noget fremgang i forhold til i gymnasiet, hvor man arbejdede med et projekt i 10-15 uger. Det var ikke spændende ret længe ad gangen. Det der med at se så lidt fremgang, fordi der skulle være så meget papirarbejde bagved. Jeg skal bruge krop og hoved og hænder og have resultater hurtigt.

I tråd hermed fortæller andre, at det, der lokker ved erhvervsuddannelsen, er, at "man skal ud og aflevere et produkt, som man kan være glad for", og at "du har en opgave for en dag". De fremhæver et vist tempo, og at man kan se, hvordan arbejdet skrider frem, eksempelvis i form af et tag, der rejser sig, en tallerken mad, der bliver serveret, og en forsendelse, der når sin destination, som noget, de holder af ved deres arbejde/uddannelse.

5.4 Sammenfatning

Kapitlet har vist, at det varierer, hvornår de unge vælger at fortsætte på en erhvervsuddannelse efter deres gymnasiale uddannelse. Nogle går direkte videre, mens andre først gør erfaringer enten på arbejdsmarkedet, i forsvaret og/eller på andre uddannelser. Disse erfaringer kan for nogle fungere som en udelukkelsesøvelse, hvor de mærker, hvad de ikke vil. For andre er det her, de stifter bekendtskab med et fag eller en måde at arbejde på, som tiltaler dem.

Også overvejelser relateret til det at være en del af en familie har betydning, når de unge på dette tidspunkt vælger uddannelse. Disse overvejelser handler dels om at være der for familien, dels om, hvorvidt ens helbred kan holde til arbejdet i et længere perspektiv, og endelig om, at man kan føle sig presset af sin alder til at skulle vælge en uddannelse.

Kapitlet har også vist, at dette valg primært er et professionsvalg. De unge tager stilling til, hvilken profession de kan se sig selv i i en årrække, og hvilket fagligt område de har en glæde ved. At det er en erhvervsuddannelse, der kan føre dem til dette fag, betyder mindre. De har således ikke oplevelsen af at vælge en erhvervsuddannelse, men derimod at vælge et specifikt fag. Er-

hvervsuddannelsernes rygte, der tidligere var vigtigt for de unge, betyder på dette tidspunkt mindre.

Endelig har kapitlet vist, at erhvervsuddannelsernes praktiske tilgang til læring og uddannelse tiltaler de unge. De finder det positivt, at der ikke er tale om skole i traditionel forstand, men at man derimod bruger det lærte i praksis med det samme. At bruge sine hænder – i modsætning til blot at bruge sit hoved – opleves værdifuldt for disse unge. For nogle eksisterer der også et ønske om at skabe et konkret produkt og forholdsvis hurtigt se det tage form. Netop dette fremhæver de som positivt ved deres erhvervsuddannelse.

6 Uddannelsesvalgene set på tværs

Dette kapitel handler om de unges perspektiver på uddannelse og uddannelsesvalg i en mere tværgående forstand. I stedet for at fokusere på ét af de to valg (gymnasievalget eller erhvervsuddannelsesvalget) ser dette kapitel på de unges valg i et længere og tværgående perspektiv. Dette giver mulighed for at se på sammenhænge og udviklinger i de unges uddannelsesperspektiver.

Kapitlet viser for det første, hvordan valget af en ungdomsuddannelse grundlæggende ændrer karakter for de unge fra det første til det andet valg. Mens det første, tidlige ungdomsuddannelsesvalg i umiddelbar forlængelse af grundskolen opleves som noget, der har konsekvenser for livet, idet valget stod mellem to adskilte veje, ses det senere valg snarere som en beslutning om enkelte skridt på vejen. I forlængelse heraf viser kapitlet også, at mange af de unge ikke ser erhvervsuddannelsen som endemålet, men derimod som en vej til mere uddannelse.

Endelig viser kapitlet, at de unge ikke fortryder deres valg af gymnasiet. De ville vælge en gymnasial uddannelse igen, hvis de skulle starte forfra. Såvel de studieforberevende som de almindelige aspekter ved de gymnasiale uddannelser oplever de unge som meningsfulde og brugbare – også selvom deres videre vej går til en erhvervsuddannelse og ikke en videregående uddannelse. De oplever også, at kombinationen af en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse er værdsat blandt arbejdsgivere.

6.1 Et valg for livet eller et valg for nu

Som tidligere beskrevet finder de unge, at det uddannelsesvalg, de skal træffe i slutningen af grundskolen, er vigtigt. Dette skyldes, at de har en oplevelse af at skulle vælge mellem to adskilte spor i uddannelsessystemet. Deres valg på dette tidlige tidspunkt sporer dem så at sige ind på en bestemt retning, som de har oplevelsen af vil have betydning for resten af deres liv. Ifølge de interviewede tænker de unge ikke på dette tidspunkt i senere sporskiftemuligheder. De er snarere

overvældet af kravet om at skulle træffe et valg, der meget tydeligt hører til i et af sporene, og som kræver, at de allerede på dette tidspunkt kan se sig selv i en bestemt profession. Data fra interviewene viser, at langt fra alle kan dette. De unge fortæller derimod om, at når man ikke ved, hvad man vil være, er gymnasiet oplagt, idet dette valg holder mulighederne åbne. I modsætning hertil ser de unge valget af en erhvervsuddannelse lige efter grundskolen som et valg, der er mere endeligt, og som et valg, der indsnævrer deres fremtidsmuligheder. Man kan således sige, at når de unge vælger en gymnasial uddannelse, har de en oplevelse af, at de minimerer konsekvenserne af det at skulle vælge, idet alle muligheder holdes åbne.

At det første, tidlige valg opleves som vigtigt, er ikke nødvendigvis ensbetydende med, at de unge oplever, at det er et svært valg at træffe, jf. kapitel 4. At de unge på en og samme tid kan have en oplevelse af valget af ungdomsuddannelse som let, men også vigtigt, idet det har afgørende betydning for deres fremtid, kan undre og virke modsatrettet. En forklaring kan være, at det at vælge en gymnasial uddannelse – som samtlige adspurgte i denne undersøgelse jo har gjort – netop ses som svaret på ens usikkerhed. Det er nemlig et valg, der giver de unge mulighed for ekstra tid, før de skal træffe et mere professionsrettet valg.

Når de to uddannelsesvalg, der er beskrevet i kapitel 4 og 5, sammenlignes, kan man se, at de unges syn på det at træffe uddannelsesvalg har ændret karakter, når de efter deres gymnasiale eksamen skal vælge igen. De opfatter ikke længere valget som gældende for resten af livet, men snarere for den nærmeste fremtid eller "for nu". I stedet for at vælge spor har de en oplevelse af at træffe valg om et enkelt skridt på deres vej. Desuden oplever de heller ikke, at der er et prestigetab forbundet med at vælge en erhvervsuddannelse på samme måde som dengang, de skulle vælge i grundskolen.

At valget er "for nu", hænger sammen med de unges lyst til fortsat at uddanne sig i fremtiden og deres syn på erhvervsuddannelsen som en periode eller en fase og ikke som endemålet. Derfor beskrives dette syn på uddannelsen som en del af et større forløb.

6.2 Erhvervsuddannelsen ses ikke som endemålet

Blandt de unge er det et udbredt synspunkt, at deres erhvervsuddannelse ses som et skridt på vejen snarere end som et endemål. Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at halvdelen af de unge har planer om at tage endnu en uddannelse. Blandt de unge, der har gennemført deres erhvervsuddannelse, er 42 % allerede gået i gang med endnu en uddannelse, mens yderligere 12

% har planer om at supplere med en til. Blandt dem, der stadig er i gang med en erhvervsuddannelse, har 31 % planer om at tage endnu en uddannelse, når de er færdige. Det fremgår af tabellerne nedenfor.

Tabel 24
Har du planer om at tage endnu en uddannelse?

	Procent
Ja, jeg er i gang	42 %
Ja, men jeg er endnu ikke i gang	12 %
Jeg overvejer det	26 %
Nej	20 %
I alt	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Antal uden vægt: 374. Spørgsmålet er besvaret af respondenter, der har svaret ja til: "Har du efter din gymnasiale eksamen gennemført en erhvervsuddannelse på en handelsskole, en teknisk skole, en sosu-skole eller en landbrugsskole?"

Tabel 25
Har du planer om efter din erhvervsuddannelse at tage endnu en uddannelse?

	Procent
Ja	31 %
Jeg overvejer det	35 %
Nej	34 %
I alt	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Antal uden vægt: 69. Spørgsmålet er besvaret af respondenter, der har svaret ja til: "Er du på nuværende tidspunkt i gang med en erhvervsuddannelse på en handelsskole, en teknisk skole, en sosu-skole eller en landbrugsskole?"

I interviewene er de unge også optaget af deres muligheder for fortsat at uddanne sig. Det går igen, at de ser deres erhvervsuddannelse som et potentielt afsæt til at udvide deres kompetencer gennem mere uddannelse. For flere har det at arbejde med deres fag i praksis inspireret dem til at gå et skridt videre. En af de unge forklarer, hvordan hun stille og roligt "bygger på" og ser alle sine uddannelsesvalg som "en vej til det næste". Nedenfor fortæller to unge, der er i gang med en uddannelse som hhv. redder og kosmetiker, at deres nuværende erhvervsuddannelse ikke er endemålet.

Mit arbejde nu er meget udfordrende psykisk, mentalt og fagligt. Man skal holde sig opdateret og hele tiden være den bedste. Jeg tænker slet ikke, at det er simpelt, men at der er mange udviklingsmuligheder. Nu er jeg på laveste trin og kan videreuddanne mig til ambulancebehandler og senere til paramediciner. Det er mit mål. Jeg er ikke færdig endnu.

Jeg har været glad for faget, men jeg kan godt mærke, at det er ikke på den måde, jeg vil arbejde med faget. Jeg vil gerne arbejde mere med det med noget produktudvikling eller vejlede folk med kost og motion og have en lidt mere fysiologisk og anatomisk tilgang til faget frem for at være den, der sidder og laver behandlingerne. Så jeg vil gerne læse ernæring og sundhed og få en bachelor til at starte med, og så ved jeg ikke helt, hvilken kandidat jeg vil udvide med.

Når de unge taler om mulighederne for og lysten til at tage mere uddannelse, har det også at gøre med at fastholde en forståelse af sig selv som mobile og som nogle, der "ikke sidder fast", som den unge i det følgende citat forklarer.

I de år, jeg har haft på arbejdsmarkedet, har jeg oplevet, at det bliver meget specialiseret. Jeg tror, at vi ikke vil sidde fast i noget rutinepræget, men vil prøve noget mere. Jeg har flere venner, der læser videre. Så det der med at holde mulighederne åbne, det er en del af det selvbillede, man har. Særligt hvis man har haft en fantasi om, at det er universitetet, man vil på, men ikke har realiseret det. Det er pissevigtigt for mig at vide, at jeg kan gå i gang med at læse igen. At jeg har de muligheder.

6.3 Ville vælge gymnasiet igen

Data fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at næsten alle de adspurgte endnu engang ville vælge en gymnasial uddannelse (eventuelt en af de andre), hvis de stod overfor at skulle gentage valget af ungdomsuddannelse efter grundskolen, selvom de har taget en erhvervsuddannelse. Det fremgår af nedenstående tabel, der også viser, at især hhx'erne (86 %) og htx'erne (83 %) ville vælge den samme gymnasiale uddannelse igen. Studenterne fra det almene gymnasium er den gruppe, hvor den største andel (35 %) svarer, at de ville vælge en af de andre gymnasiale uddannelser, hvis de med den viden, de har i dag, skulle vælge igen. Ikke overraskende indikerer dette, at især hhx og htx lægger sig tættere op ad erhvervsuddannelserne end stx.

Tabel 26**Kryds mellem gymnasial uddannelse og spørgsmålet: "Med den viden, du har i dag, ville du da vælge ..."**

	... den samme gymnasiale uddannelse?"	... en af de andre gymnasiale uddannelser?"	... slet ikke at tage en gymnasial uddannelse?"	I alt
Stx	59 %	35 %	6 %	100 %
Hhx	86 %	12 %	2 %	100 %
Htx	83 %	12 %	5 %	100 %
Hf	70 %	27 %	4 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

N = 442. Procenterne er beregnet på baggrund af vægtede data.

Data fra interviewene vidner også om, at de unge ser en værdi i gymnasiet, og at de ville vælge at bruge tre år i gymnasiet igen, hvis de skulle vælge på ny. Noget af det, de unge peger på som årsagen hertil – udover at være blevet modnet og klædt på til at træffe et valg – er, at den branche, de har valgt at arbejde indenfor, netop værdsætter eller i nogle tilfælde ligefrem kræver, at medarbejderne har en gymnasial uddannelse forud for erhvervsuddannelsen. De interviewede unge har således ikke oplevelsen af, at de i kraft af deres to ungdomsuddannelser har dobbeltuddannet sig, eller at de kunne have undværet den ene af de to uddannelser. Tværtimod peger de på, at de finder deres kombination meningsfuld.

Samlet set peger datamaterialet således på, at selvom de gymnasiale uddannelser forbereder til videregående uddannelse, har de unge en oplevelse af, at det, de tager med sig fra gymnasiet, også er meningsfuldt og brugbart, når man går erhvervsuddannelsesvejen. Med andre ord oplever de ikke at have spildt tre år ved at tage en gymnasial uddannelse. Til gengæld fylder overvejelser om spild en del for nogle af de unge i beslutningsprocessen frem mod valget af en erhvervsuddannelse. Dette behandles i det følgende.

Overvejelser om spild

De unge gør sig på forskellig vis overvejelser, der handler om spild. Overvejelserne går især på, hvorvidt erhvervsuddannelsesvalget er spild af evner og af den gymnasiale uddannelse. Men også overvejelser i forhold til at kunne have fået mere ud af den gymnasiale uddannelse – og i erkendelse heraf ændre indstilling til ens uddannelse – fylder for nogle af de unge.

Af det kvalitative datamateriale fremgår det, at en del af de unge indledningsvis har haft betænkeligheder ved at vælge en erhvervsuddannelse. Disse betænkeligheder går blandt andet på, om det er spild, hvis man ikke bruger den gymnasiale uddannelse som afsæt til at tage en videregående

ende uddannelse, som hensigten med de gymnasiale uddannelser er. For nogle er denne bekymring især koblet til, hvordan andre vil opfatte deres valg, hvilket eksempelvis ses i nedenstående citat.

Omvendt tænkte jeg også, om jeg skulle bruge gymnasiet, og om det ville være spild ikke at bruge den, altså spild af evner at tage en erhvervsuddannelse. Men jeg kom frem til, at det ikke var venner og families tanker omkring, hvilken uddannelse man skulle tage, der skulle være det, det kom an på. Det var vigtigst, at det var noget, jeg kunne blive glad for. Det var mere andres holdning, det med spild. Jeg forestillede mig, at andre kunne tænke det. At det var en simpel uddannelse fx. (...) Jeg kan godt forstå, at folk studser over valget. Men jeg har ikke oplevet, at venner og familie har syntes, at det var spildt. Det er nok mere ens egen ... Jeg har oplevet patienter, jeg har kørt med, stille spørgsmål til, hvorfor jeg har valgt ambulance, når nu man havde gennemsnittet [til at læse videre].

Det er fælles for de unge, der gør sig overvejelser om spild, at lysten overvinder deres betænkeligheder. De fortæller om at være kommet frem til, at det er vigtigere at være glad for det, man laver, end om det kan siges at være udtryk for spild eller ej. Det er en holdning, de unge også møder hos forældrene. De unge har en oplevelse af, at forældrene lægger vægt på, at børnene skal være glade for det, de laver. Så betyder det med en af de unges ord "ikke så meget, om man er blevet læge eller skraldemand".

Et udbredt synspunkt blandt de unge er, at årene brugt på den gymnasiale uddannelse heller ikke er spildt, selvom man fortsætter på en erhvervsuddannelse, jf. afsnittet ovenfor. De oplever nemlig at tage nogle vigtige ting med sig fra gymnasiet, som de kan bruge enten på erhvervsuddannelsen, i jobsammenhæng eller i en mere generel forstand i livet som sådan. Eksempler på, hvad de unge oplever, at gymnasiet har givet dem, er eksempelvis en "mere seriøs tilgang til det at tage en uddannelse", "et bogligt overskud, der gjorde erhvervsuddannelsen lettere", "en måde at gå til opgaver på og planlægge ens arbejde på" og "en bredere forståelse af samfundet". Derudover lægger de unge vægt på den sociale udvikling og de sociale kompetencer, de har fået i gymnasieårene. Et eksempel på dette ses i følgende citat.

For mig var gymnasiet meget mere en social udvikling end en faglig udvikling. I forhold til det sociale var det bare rigtig, rigtig godt. Jeg var hele tiden sammen med folk, og jeg længes nogle gange efter den energi, der var dengang. Der var konstant gang i den – ikke nødvendigvis i byen, men et konstant samvær med folk, som jeg nød rigtig godt af. Et samvær, hvor jeg var o.k. og væk fra hjemmet. Selvom folk vidste, hvem jeg var, var jeg o.k. Det gav mig meget på den personlige konto.

Nogle unge har dog en oplevelse af at kunne have fået mere ud af årene i gymnasiet, viser det kvalitative datamateriale. Et synspunkt, der går igen i interviewene, er, at gymnasietiden var uforpligtende og handlede meget om fester og socialt samvær – for nogle i højere grad end det faglige udbytte af undervisningen. Flere af de unge fortæller om, hvordan deres indstilling til uddannelse har ændret sig siden dengang, og at det nu er det at dygtiggøre sig, der motiverer dem i deres uddannelse. Nedenstående citat viser dette.

De sidste år i folkeskolen og i gymnasietiden, det var fester primært. Det handlede egentlig bare om at være der, hvor der var unge, og det var sjovt, og der var gang i den. Og nu er jeg blevet den fuldstændig modsatte retning. Jeg gider ikke ... Jo, jeg gider godt at drikke, men jeg vil gerne op og have noget ud af dagen. Det er ikke bare for festernes skyld (...) Jeg kan godt fortryde, at jeg ikke var mere målrettet med det, jeg lavede dengang. Det havde været lidt sjovere at få lidt højere karakterer.

Når de unge taler om at ønske sig, at de havde været mere målrettede undervejs i deres uddannelsesforløb, handler det ikke om, at deres vej har været snørklet og inkluderet ting, som de gerne ville have undværet. Det går igen, at de er glade for at have valgt alle de uddannelsesaktiviteter, de har været igennem. Derimod går deres ønske om at være målrettet på at få det optimale ud af hver enkelt ting. Når de ser tilbage på deres forløb, kunne de altså have tænkt sig en mere målrettet indstilling til hver enkelt ting på vejen – de mener ikke, at vejen i sig selv har været for snørklet og dermed ikke målrettet nok.

7 Sammenfatning og perspektiver

Dette kapitel indeholder først en analytisk sammenfatning af de vigtigste resultater i undersøgelsen. Dernæst peger kapitlet på en række perspektiver, som EVA på grundlag af undersøgelsen vurderer, er vigtige at have med i den videre debat om overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelser og indretningen af ungdomsuddannelsessystemet.

7.1 Undersøgelsens resultater

Undersøgelsen af de videre uddannelsesforløb for studenterårgang 2007 tegner et differentieret billede. At billedet er differentieret, er ikke overraskende, da det afspejler det forhold, at de gymnasiale uddannelser rekrutterer en stadig større del af de enkelte ungdomsårgange.

Billedet af, hvilke studenter der fortsætter hhv. på videregående uddannelse og på en erhvervsuddannelse, eller som ikke kommer i gang med en uddannelse indenfor de fire første år efter deres studentereksamen, er ligeledes differentieret. På grundlag af undersøgelsen er det ikke muligt at pege på entydige årsager til, at en student havner i den ene eller den anden gruppe. Men det er muligt at pege på nogle mønstre og nogle karakteristiske træk blandt de studenter, der vælger at fortsætte på en erhvervsuddannelse.

Overordnet set er de studenter, der fortsætter på erhvervsuddannelserne, glade for deres studentereksamen og for deres tid i gymnasiet, selvom de typisk har karakterer, der ligger noget lavere end andre studenter, og selvom de godt kunne have ønsket sig en undervisning, der var mere praktisk. De oplever, at den gymnasiale uddannelse giver dem tid til at modnes, og at den giver dem nogle kompetencer, som stiller dem bedre på arbejdsmarkedet, end de ellers ville have været stillet, og som samtidig giver dem flere valgmuligheder mht. efterfølgende uddannelse. Det er således karakteristisk, at studenterne i erhvervsuddannelserne ikke ser på deres eget forløb som en "omvej".

Valget at fortsætte på en erhvervsuddannelse har været nærliggende valg for mange i gruppen, da de så at sige kendte disse uddannelser hjemmefra. En forholdsvis stor andel af forældrene har

nemlig også en erhvervsuddannelse eller en kort videregående uddannelse. I den sammenhæng er det bemærkelsesværdigt, at godt en femtedel tilkendegiver, at de faktisk overvejede at begynde på erhvervsuddannelse allerede efter grundskolen, selvom de til sidst alligevel endte med at vælge gymnasiet.

Det er et gennemgående træk, at de oplever valget mellem en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse efter grundskolen som et meget stort og skelsættende valg, men også, at de egentlig ikke oplever det som et vanskeligt valg. Mange ser valget af gymnasiet som det naturlige valg og som en mere eller mindre selvfølgelig forlængelse af grundskolen.

Endelig er det karakteristisk for de studenter, der vælger at fortsætte på en erhvervsuddannelse, at de oplever valget af en erhvervsuddannelse efter deres studentereksamen på en anden måde, end de gjorde, mens de gik i grundskolen. Mens valget af en erhvervsuddannelse blev opfattet som et skelsættende sporskifte i grundskolens afgangsklasser, opleves det af studenten blot som et enkelt skridt på vejen. Det er endvidere tydeligt, at de har taget samfundets uddannelsesdagsorden og forestillingen om livslang læring til sig. De ser ikke den erhvervsuddannelse, de er i gang med, som endemålet. Omkring to tredjedele overvejer at tage en anden uddannelse på et senere tidspunkt.

7.2 Nogle perspektiver i forlængelse af undersøgelsen

Dette afsnit peger på nogle perspektiver i forlængelse af undersøgelsen om studenterne på erhvervsuddannelserne. Disse perspektiver er især tænkt som input til den fortsatte diskussion om overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse.

Den uddannelsespolitiske debat i medierne har gennem de senere år ofte handlet om den øgede tilgang til de gymnasiale uddannelser. Med jævne mellemrum rejses spørgsmålet, om der efterhånden er for mange unge, der går i gymnasiet. Spørgsmålet rejses både ud fra en bekymring for, om vi i fremtiden kommer til at mangle velkvalificeret faglært arbejdskraft fra erhvervsuddannelserne, og ud fra en tvivl om, hvorvidt de gymnasiale uddannelser med deres fokus på teori, abstraktion og forberedelse til videregående uddannelse nu også er et hensigtsmæssigt tilbud til omkring tre fjerdedele af en ungdomsårgang.

Desuden møder man i debatten også det synspunkt, at vi i Danmark måske har været for tilbøjelige til at se uddannelse udelukkende som "et åndens arbejde", dvs. som noget teoretisk, uden at se åndens og håndens arbejde i sammenhæng og uden i tilstrækkelig grad at være opmærksomme på nødvendigheden af *samtidig* at kunne rumme både teoretiske og praktiske aspekter på ungdomsuddannelserne.

Det ligger uden for dette projekts rammer at vurdere, om andelen af en ungdomsårgang, der fortsætter på gymnasiet, faktisk er for stor. Men med sit fokus specifikt på studenter i erhvervsuddannelserne belyser undersøgelsen forskellige forhold, som har betydning, når eleverne skal vælge ungdomsuddannelse efter grundskolen. I den sammenhæng kaster undersøgelsens resultater lys over både betydningen af den skarpe adskillelse mellem de to spor i ungdomsuddannelsessystemet, hhv. erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser, og betydningen af den mere uformelle prægning, der sker af de unge, mens de går i grundskolen.

Den skarpe opdeling af ungdomsuddannelserne i to adskilte spor bidrager til, at de unge oplever valget af ungdomsuddannelse i grundskolens afgangsklasser som et meget skelsættende valg. Undersøgelsen viser, at valget af en erhvervsuddannelse i høj grad opleves som et professionsvalg og som et afgørende sporskifte på dette tidlige tidspunkt, mens valget af en gymnasial uddannelse i højere grad opleves som et valg af noget velkendt. På den baggrund vil det være vigtigt at undersøge mulighederne for tiltag, der kan afdramatisere valget af ungdomsuddannelse, fx ved at åbne de to typer af ungdomsuddannelser overfor hinanden. EUX'en, der indebærer, at eleven opnår både en erhvervskompetence og en studiekompetence, er et godt eksempel på, hvordan de to uddannelsestyper kan åbnes overfor hinanden. Men det kan også være vigtigt at overveje mulighederne for andre tiltag, fx øget meritoverførsel mellem de to uddannelsestyper og mulighed for flere fælles elementer i de indledende dele af uddannelserne på tværs af uddannelsestyperne eller opbygning af fælles campusser.

Når undersøgelsen viser, at et valg af en gymnasial uddannelse i høj grad opleves som et valg af noget velkendt, og at de gymnasiale uddannelser ofte opleves som en fortsættelse af grundskolen, kan det give anledning til at diskutere, i hvilket omfang det hænger sammen med grundskolens og her især udskolingens indretning. Det kan på den baggrund være vigtigt at undersøge, om og i givet fald i hvilket omfang grundskolen i sin struktur og kultur og i sit indhold især peger hen mod og forbereder til de gymnasiale uddannelser. Undersøgelsen indikerer, at dette kan være tilfældet, og at der derfor kan være grund til at undersøge mulighederne for i højere grad at "åbne" grundskolen overfor erhvervsuddannelserne, fx ved at udvikle de praktiske fags placering og rolle i grundskolen.

Appendiks A

Projektbeskrivelse

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gennemfører som led i sin handlingsplan en undersøgelse af dimittenders videre vej gennem uddannelsessystemet, efter at de har afsluttet gymnasiet. Evalueringen igangsættes juni 2012 og afsluttes marts 2013.

Denne projektbeskrivelse gør rede for evalueringens baggrund, formål, metode, produkt og formidling. Den indeholder desuden en tidsplan.

Baggrund

Søgningen fra grundskolen til de gymnasiale uddannelser har haft en markant stigning gennem de senere år. Til gengæld er søgningen til erhvervsuddannelserne faldet. I 2012 søgte lidt over 72 % af afgangseleverne i grundskolen en gymnasial uddannelse, mens 20 % søgte en erhvervsuddannelse. I 2001 søgte 59 % til de gymnasiale uddannelser, mens 32 % søgte til erhvervsuddannelserne. Det er altså blevet mere almindeligt, at eleverne vælger at fortsætte på en gymnasial uddannelse efter grundskolen.

Samtidig viser tal fra Ministeriet for Børn og Undervisning, at cirka hver fjerde student ikke gennemfører en videregående uddannelse efter den gymnasiale uddannelse. Omkring hver syvende dimittend fra de gymnasiale uddannelser tager en erhvervsfaglig uddannelse i stedet for en videregående uddannelse og ender således med at få to ungdomsuddannelser, mens hver ottende student hverken gennemfører en videregående uddannelse eller en erhvervsfaglig uddannelse efter sin gymnasiale eksamen.

Projektets formål

Projektet skal tilvejebringe viden om de uddannelsesvalg, studenterne træffer, og det skal identificere og analysere de forhold, der har betydning for deres videre uddannelsesforløb.

Projektet fokuserer på de studenter, der vælger at tage en erhvervsuddannelse efter gymnasiet. Projektet skal undersøge, hvad der kendetegner denne gruppe af studenter i forhold til de studenter, der enten fortsætter på en videregående uddannelse eller slet ikke fortsætter på en ud-

dannelse efter gymnasiet. Projektet skal desuden undersøge, hvilke tanker og forestillinger om uddannelse der findes blandt disse studenter. Dermed tilvejebringer projektet ny viden om en gruppe af unge, som der ikke findes megen tilgængelig viden om i dag.

Den viden, projektet tilvejebringer, skal bidrage til den aktuelle debat om ungdomsuddannelserne ved at forholde sig åbent til spørgsmålet om, hvilke uddannelsesforløb der kan siges at være udtryk for "lige veje" eller "omveje".

Projektet kan bidrage til debatten om ungdomsuddannelserne på flere områder. Det gælder fx mht. betydningen af, at søgemønstrene til hhv. erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser har ændret sig kraftigt gennem de senere år. Det gælder også mht. betydningen af, at de gymnasiale uddannelser i praksis ofte har en anden funktion end den, de sigter mod. Og i et videre perspektiv gælder det diskussionen af den skarpe opdeling i hhv. erhvervs- og studiekompetencegivende uddannelser, der kendetegner ungdomsuddannelsessystemet i dag.

Projektets metode

Projektet vil omfatte både bredt anlagte registerbaserede analyser, en spørgeskemaundersøgelse og uddybende, eksplorative interview med udvalgte dimittender. De enkelte metoder præsenteres nærmere nedenfor.

Registerbaserede analyser

De registerbaserede analyser skal belyse de uddannelsesmæssige forløb og status for de gymnasiale dimittender fra 2008 cirka tre år senere.

Analyserne skal belyse, om der findes systematiske mønstre eller forhold, der differentierer den samlede gruppe af dimittender. Tidligere undersøgelser antyder, at gruppen, der hverken kommer i gang med eller gennemfører en videregående uddannelse, er meget heterogen, og at der er tale om meget forskelligartede forløb.

Analyserne inddrager en række baggrundsvariable og ser de unges vej gennem uddannelsessystemet som et samlet forløb, fra de begynder på deres gymnasiale uddannelse. Følgende forhold inddrages i analysen:

- Baggrundsvariable, fx køn, etnicitet og forældres uddannelsesbaggrund
- Variable vedrørende gymnasieforløbet, fx gymnasial uddannelse, skift af ungdomsuddannelse under eller efter grundforløb, antal A-niveaufag, karakterer
- Variable vedrørende forløbet efter studentereksamen, fx gymnasial supplerings, tidspunkt for påbegyndelse af efterfølgende uddannelse samt antal og type af påbegyndte uddannelser.

Spørgeskemaundersøgelse

Spørgeskemaundersøgelsen gennemføres blandt gymnasiale dimittender, der har valgt at påbegynde en erhvervsfaglig uddannelse.

Spørgeskemaundersøgelsen skal inddrage forhold, som har betydning for de unges uddannelsesvalg, fx vejledning, underviserne, forældres forventninger og venners betydning, og den skal belyse respondenternes grad af afklarethed mht. uddannelsesvalg undervejs i deres forløb. Undersøgelsen skal endvidere inddrage både generelle normer og tendenser i samfundet og regionalt betingede uddannelsesmønstre.

Kvalitative undersøgelser

Den kvalitative del af undersøgelsen udgøres af eksplorative og semistrukturerede enkeltinterview med udvalgte gymnasiale dimittender, der har påbegyndt en erhvervsuddannelse.

Interviewene skal uddybe de indsigter, spørgeskemaundersøgelsen tilvejebringer, og de skal gå i dybden med to overordnede sæt af spørgsmål, der belyser gruppens uddannelsesrationaler og deres perspektiv på uddannelse:

- Hvor afklarede var disse studenter mht. deres fremtidige uddannelsesvalg, da de valgte en gymnasial uddannelse? Hvilke bevæggrunde havde de fx for at vælge gymnasiet, hvis de allerede vidste, at de måske ikke ville gå i gang med en videregående uddannelse bagefter? Og hvilke bevæggrunde og faktorer fremhæver de unge som vigtige for deres valg af endnu en ungdomsuddannelse efter at have afsluttet gymnasiet?
- Hvad spiller i det hele taget en rolle for dimittenderne i forhold til deres videre valg af uddannelse? Hvad har ført til ændringer undervejs, og hvilke forestillinger har de løbende haft om deres uddannelsesforløb?

Informanterne udvælges ud fra hensynet til at sikre størst mulig variation i forskellige perspektiver på uddannelse hos deltagerne.

Produkter

EVA fremlægger resultaterne af evalueringen i en rapport. Rapportens indsigter vil eventuelt også kunne formidles via konferencer eller seminarer. Desuden formidler EVA resultater og hovedpointer til den bredere offentlighed og mere specifikke målgrupper, fx gennem dagspresse, fagpresse og EVA's eget e-magasin.

Appendiks B

Undersøgelses metode

Som led i undersøgelsen 'Studenter på erhvervsuddannelserne' indgår tre typer data:

- Data baseret på registerdata indhentet af Danmarks Statistik
- Data tilvejebragt af en spørgeskemaundersøgelse gennemført af Danmarks Statistik for EVA
- Data tilvejebragt af en interviewundersøgelse gennemført af EVA.

Registerdata i undersøgelsen har til formål at afdække de uddannelsesmæssige forløb samt den nuværende status for gymnasiale dimittender i 2007. Endvidere bliver registerdata inddraget til at identificere systematiske mønstre eller forhold, der differentierer den samlede gruppe af dimittender. De pågældende registerdata vedrører perioden oktober 2007 til oktober 2011.

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført blandt gymnasiale dimittender i 2007, der har valgt at påbegynde en erhvervsfaglig uddannelse. Udover en række baggrundsspørgsmål inddrager spørgeskemaundersøgelsen forhold, der kan tænkes at have betydning for de unges uddannelsesvalg, eksempelvis dimittendernes erfaringer med folkeskolen og uddannelse generelt samt den uddannelsesmæssige status for deres forældre.

Interviewundersøgelsen er gennemført blandt gymnasiale dimittender i 2007, der har valgt at påbegynde en erhvervsfaglig uddannelse. Interviewundersøgelsen belyser de rationaler, der er i spil, når de unge vælger uddannelse, og afdækker de interviewedes overordnede perspektiver på uddannelse og valg af uddannelse. Dermed supplerer og uddyber undersøgelsen de indsigter, som spørgeskemaundersøgelsen giver.

I dette metodeappendiks præsenteres først metoden i forbindelse med de benyttede registerdata. Dernæst følger en redegørelse for metoden i forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen. Til sidst præsenteres metoden i forbindelse med interviewundersøgelsen.

I Den registerbaserede undersøgelse

Populationsafgrænsning

Grundpopulationen består af gymnasiale dimittender i 2007, som ikke har gennemført en erhvervsuddannelse (EUD) inden deres gymnasiale uddannelse. Det bemærkes, at dimittender fra studenterkurser, IB-uddannelsen og hf-enkeltfag ikke indgår i grundpopulationen. Grundpopulationen består af 31.695 dimittender.

For at fastholde undersøgelsens ungdomsuddannelsesperspektiv er der i forbindelse med den registerbaserede analyse foretaget en sortering af data, således at der kun indgår personer i alderen 16-22 år. Denne gruppe er målgruppen for undersøgelsen og udgør samtidig langt størstedelen af den samlede dimittendpopulation. Herudover er der foretaget en datarensning for at sikre et ensartet niveau af oplysninger på tværs af målgruppen. Derfor foretages opgørelserne på baggrund af data for i alt 31.071 dimittender.

Inddelinger

Dimittenderne er inddelt i to grupper efter uddannelsesstatus på undersøgelsestidspunktet (oktober 2011):

- A)** Gruppen, der er i gang med eller har gennemført en uddannelse på undersøgelsestidspunktet
- B)** Gruppen, der hverken er i gang med eller har gennemført en uddannelse på undersøgelsestidspunktet.

Med uddannelse menes her EUD eller uddannelse på et højere niveau end ungdomsuddannelse.

Ydermere er gruppe A inddelt i otte kategorier:

- 1)** Personer, der er i gang med en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet uden tidligere at have gennemført en uddannelse efter deres gymnasiale eksamen
- 2)** Personer, der er i gang med en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet efter tidligere at have gennemført en erhvervsuddannelse
- 3)** Personer, der er i gang med en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet efter tidligere at have gennemført en videregående uddannelse
- 4)** Personer, der har gennemført en erhvervsuddannelse, og som ikke er i gang med en uddannelse på undersøgelsestidspunktet
- 5)** Personer, der er i gang med en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet uden tidligere at have gennemført en uddannelse efter deres gymnasiale eksamen

- 6) Personer, der er i gang med en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet efter tidligere at have gennemført en erhvervsuddannelse
- 7) Personer, der er i gang med en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet efter tidligere at have gennemført en videregående uddannelse
- 8) Personer, der har gennemført en videregående uddannelse uden at være i gang med en ny uddannelse på undersøgelsestidspunktet.

I rapporten har vi valgt at samle kategorierne i gruppe A i to grupper, hhv. gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse, og gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse.

Sidstnævnte gruppe består af personer, der *er i gang med, har været i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse*, og som aldrig har været i gang med eller gennemført en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet i oktober 2011. Denne gruppe består således af følgende kategorier fra opstillingen ovenfor:

- 5) Personer, der er i gang med en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet uden tidligere at have gennemført en uddannelse efter deres gymnasiale eksamen
- 7) Personer, der er i gang med en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet efter tidligere at have gennemført en videregående uddannelse
- 8) Personer, der har gennemført en videregående uddannelse uden at være i gang med en ny uddannelse på undersøgelsestidspunktet.

Gruppen af gymnasiale dimittender, der *er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse*, består af personer, der er i gang med en erhvervsuddannelse, eller som har gennemført en erhvervsuddannelse i oktober 2011. Følgende kategorier indgår i denne gruppe:

- 1) Personer, der er i gang med en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet uden tidligere at have gennemført en uddannelse efter deres gymnasiale eksamen
- 2) Personer, der er i gang med en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet efter tidligere at have gennemført en erhvervsuddannelse
- 3) Personer, der er i gang med en erhvervsuddannelse på undersøgelsestidspunktet efter tidligere at have gennemført en videregående uddannelse
- 4) Personer, der har gennemført en erhvervsuddannelse, og som ikke er i gang med en uddannelse på undersøgelsestidspunktet
- 6) Personer, der er i gang med en videregående uddannelse på undersøgelsestidspunktet efter tidligere at have gennemført en erhvervsuddannelse.

I det samlede datasæt indgår desuden forskellige baggrundsvariable såsom alder, køn, etnicitet, forældres uddannelsesbaggrund samt karaktergennemsnit fra gymnasiet. Sidstnævnte variabel er opgjort på 13-skalaen for dimittender fra stx, htx og hhx, mens den for dimittender fra hf er opgjort på den nyere 7-trinsskala. Dette skyldes, at hf som toårig uddannelse "udklækkede" dimittender med karakterer efter 7-trinsskalaen året før de treårige gymnasiale uddannelser.

Variable vedrørende forløbet efter studentereksamen, som er anvendt i den registerbaserede analyse, er socioøkonomisk status i 2010, igangværende uddannelse i perioden 2008 til 2011 samt højeste fuldførte uddannelse på undersøgelsestidspunktet.

Analyse af registerdata

Gennemgangen af registerdata i tabelrapporten beror på en deskriptiv analyse bestående af frekvens- og krydstabeller. Krydstabellerne er udarbejdet på baggrund af variablene for uddannelsesstatus i oktober 2011 og en række baggrundsvariable for at identificere eventuelle mønstre i målgruppens uddannelsesveje. Nærmere bestemt er der lavet krydstabeller mellem gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse, gruppen af gymnasiale dimittender, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse, samt gruppen af gymnasiale dimittender, der hverken er i gang med eller har gennemført en uddannelse på undersøgelsestidspunktet, mht. køn, etnicitet, forældres uddannelsesbaggrund, bopælssted i 2007 og karaktergennemsnit.

II Spørgeskemaundersøgelsen

Pilottest af spørgeskema

Forud for selve dataindsamlingen foretog Danmarks Statistik en pilottest af spørgeskemaet for at sikre, at ordlyden og formuleringen af spørgsmålene er forståelige for undersøgelsens målgruppe. Pilotundersøgelsen tester ligeledes reliabiliteten af de udarbejdede spørgsmål. På baggrund af denne indledende undersøgelse fik EVA tilsendt et notat fra Danmarks Statistik med forslag til rettelser i det oprindelige skema. Dette medførte blandt andet, at en række svarkategorier blev præciseret, og at respondenterne ved en række spørgsmål fik mulighed for at angive, at udsagnene ikke er relevante i deres tilfælde. Herudover blev der truffet en beslutning om at skelne mellem, hvorvidt respondentens far eller mor har færdiggjort en erhvervsuddannelse eller ej, mens der ikke spørges til søskendes uddannelsesniveau.

Indsamling af data

EVA's spørgeskemaundersøgelse er gennemført af Danmarks Statistik, der har benyttet web- og telefoninterview som indsamlingsmetode. Indledningsvis har Danmarks Statistik sendt et brev til alle respondenter, hvori man kort opidser undersøgelsens formål, samt hvorfor respondenteren er blevet kontaktet. I de tilfælde, hvor Danmarks Statistik har et telefonnummer på respondenteren,

er dette noteret i brevet, således at respondenterne har mulighed for at rette henvendelse til Danmarks Statistik, hvis telefonnummeret ikke er korrekt. I tilfælde af at Danmarks Statistik ikke har respondenterens telefonnummer, opfordrer man i brevet til, at respondenterne indsender dette via mail.

I brevet til respondenterne står desuden et log-in og password, så respondenterne selv kan udfylde spørgeskemaet på internettet. De udtrukne personer havde cirka to uger fra udsendelse til at udfylde på nettet, og herefter kontaktede Danmarks Statistik de udvalgte per telefon. Som angivet nedenfor besvarede 65 % af de medvirkende i undersøgelsen spørgeskemaet ved telefoninterview.

Tabel 27
Indsamlingsmetode

	Antal	Procent
Telefoninterview	289	65 %
Internetbesvarelser	154	35 %
I alt	443	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

Bortfaldsanalyse og svarprocent

Formålet med bortfaldsanalysen er at teste, hvorvidt fordelingerne på udvalgte variable er signifikant forskellig for hhv. respondenterne og den totale population af dimittender i 2007, som efter afslutningen på den gymnasiale uddannelse har påbegyndt eller afsluttet en erhvervsfaglig uddannelse. Dette er testet ved at benytte en χ^2 -test med et 5 %-signifikansniveau.

Ud af en stikprøve på 1.099 dimittender har Danmarks Statistik været i kontakt med 536, hvilket giver en bruttosvarprocent på 49. Heraf har 93 respondenter angivet, at de ikke er en del af målgruppen for undersøgelsen, selvom de indgår i Danmarks Statistiks registre som gymnasiale dimittender, der har påbegyndt eller afsluttet en erhvervsfaglig uddannelse. Denne gruppe er blevet kategoriseret som "Ikke relevante". Der er således 443, der har besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en nettosvarprocent på 40.

Bortfaldsanalysen tester fordelingerne på baggrundsvariablene karaktergennemsnit på 7-trinsskalaen, mors højeste fuldførte uddannelse, region og køn.

Resultaterne af bortfaldsanalysen er angivet nedenfor.

Signifikanstestene viser, at der generelt ikke er en skævhed i data for de udvalgte variable på nær for køn, idet der indgår signifikant færre kvinder i undersøgelsen set i forhold til fordelingen i den samlede undersøgelsespopulation. Skævhederne i datasættet udjævnes ved at vægte data, hvilket er beskrevet sidst i dette afsnit.

Tabel 28
Svarfordeling

	Population (N)	Stikprøve	Antal svar inkl. ikke relevante
I alt	4.836	1.099	536
	Andel population	Andel af stikprøve	Andel af svar inkl. ikke relevante
Karaktergennemsnit (7-trinsskalaen)			
Under 4	26 %	24 %	23 %
4,0-5,9	30 %	31 %	29 %
6,0-7,9	32 %	34 %	35 %
8,0 eller højere	12 %	11 %	14 %
Mors højeste fuldførte uddannelse			
Grundskole eller uoplyst	27 %	23 %	24 %
Gymnasial, erhvervsfaglig eller kort videregående uddannelse	51 %	53 %	55 %
Mellemlang videregående uddannelse, lang videregående uddannelse eller ph.d.	21 %	24 %	21 %
Bopæl, region			
Nordjylland	10 %	10 %	10 %
Midtjylland	28 %	30 %	31 %
Syddanmark	19 %	19 %	23 %
Hovedstaden	31 %	32 %	26 %
Sjælland	11 %	10 %	10 %
Køn			
Mænd	41 %	43 %	47 %
Kvinder	59 %	57 %	53 %

Kilde: Danmarks Statistik

På baggrund af bortfaldsanalysen konkluderes det, at det samlede antal besvarelser er tilnærmelsesvist repræsentativt for populationen, når man tager højde for skævheden i fordelingen på køn.

Vægtning af data

Analysen af spørgeskemadata er gennemført med vægtede data. Formålet med vægtningen af data er et ønske om dels fuldt ud at reducere skævheden som følge af bortfald, dels at reducere usikkerheden (standardfejlen) på centrale estimater. Den statistiske udregning er gennemført af Danmarks Statistik ved hjælp af den generaliserede regressionsestimator (GREG). Der er blevet testet forskellige opregningsmodeller for at finde det bedste resultat.

Følgende variable fra undersøgelsen er af Danmarks Statistik valgt til usikkerhedsberegningen:

- "De tre år i gymnasiet betød, at jeg kunne vente med at tage en beslutning om, hvad jeg ville." (B7_d)
- "Besluttede du dig for at tage din erhvervsuddannelse, fordi du vidste, du havde mulighed for at få en praktikplads?" (B11_d)
- En kombination af spørgsmålene "Har du planer om at tage endnu en uddannelse?" og "Har du planer om efter din erhvervsuddannelse at tage endnu en uddannelse?" (B14_a + B14_b)

Følgende variable er testet for at finde den bedste opregningsmodel: køn, alder, bopælsregion, herkomst, forældrenes samlede uddannelsesbaggrund, morens højeste fuldførte uddannelse, farens højeste fuldførte uddannelse, interviewpersonens karaktergennemsnit for den gymnasiale uddannelse, personindkomst, familieindkomst, interviewpersonens gymnasiale uddannelse, interviewpersonens højeste fuldførte uddannelse, socioøkonomisk status, arbejdsfunktion, flytteoplysning og familietype.

Opregningsmodellen er sammensat af følgende variable:

- Karaktergennemsnit for den gymnasiale uddannelse
- Morens højeste fuldførte uddannelse
- Bopælsregion
- Køn.

Danmarks Statistik har udvalgt den model, der giver den bedste korrektion og samtidig giver de bedste værdier for usikkerheden for på den måde at komme tættest muligt på den sande værdi. Her skal det bemærkes, at vægtene tager højde for gruppen af personer, der ikke er relevante for undersøgelsen. Vægtene fra de 443 personer giver en population på 4.004 personer. Populationen af de ikke relevante bliver i alt 832 personer.

Analyse af spørgeskemadata

Analysen af spørgeskemadata beror på en deskriptiv analyse bestående af frekvens- og krydstabeller. Det skal bemærkes, at resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen er baseret på svarforde- lingerne på samtlige lukkede spørgsmål i spørgeskemaet. Med lukkede spørgsmål menes de spørgsmål, hvor respondenterne udelukkende har kunnet besvare spørgsmålet ved at sætte en eller flere markeringer.

III Interviewundersøgelsen

Interviewundersøgelsen består dels af 20 semistrukturerede telefoninterview, dels af 5 eksplorati- ve og dybtgående 'face-to-face'-interview med udvalgte studenter, der er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse. Informanterne er rekrutteret via spørgeskemaundersøgelsen.

Interviewene tog udgangspunkt i en spørgeguide opbygget af forskellige emner, men med en åben struktur, der gav mulighed for at forfølge de unges oplevelser, erfaringer og perspektiver undervejs i interviewet. Spørgerammen til 'face-to-face'-interviewene blev udviklet på baggrund af erfaringerne fra telefoninterviewene.

I udvælgelsen og sammensætningen af interviewpersoner er det tilstræbt at opnå så stor variati- on som muligt i de unges perspektiver på uddannelse. Der er derfor taget højde for, at der blandt de interviewede optræder unge af begge køn, unge, der er bosat forskellige steder i landet og unge fra de forskellige gymnasiale uddannelser og fra flere forskellige erhvervsuddannelser. Der- udover er der blandt de interviewede både unge, der er begyndt hhv. tidligt eller sent på deres erhvervsuddannelse, og unge, der enten er færdige eller stadig er i gang med deres uddannelse.

Telefoninterviewene havde en varighed på en halv til en hel time. De blev optaget på en lydfil, og efterfølgende er der blevet taget et fyldigt og detaljeret referat. 'Face-to-face'-interviewene havde en varighed på en til to timer og er ligeledes optaget på en lydfil. Disse interview fandt sted i den interviewedes lokalmiljø på en lokation valgt af de unge selv, eksempelvis på deres arbejdsplads, i deres hjem eller på en café.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 35 55 01 01
F 35 55 10 11

E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.

ISBN: 978-87-7958-708-3

